LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LOKALNE AKCIJSKE GRUPE SJEVERNA BILOGORA 2014.-2020.

Ovaj projekt sufinanciran je sredstvima Europske Unije iz Europskog fonda za poljoprivredni razvoj, Podmjera 19.1. „Pripremna pomoć“ u okviru Mjere 19 „LEADER – CLLD“ – LAG Sjeverna Bilogora iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.,
Udio sufinanciranja 90% EU, 10% RH
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

SADRŽAJ:

1. UVOD 1
2. OSNOVNE ZNAČAJKE PODRUČJA LAG-a SJEVERNA BILOGORA 3
2.1. OPĆE ZEMLJOPISNE ZNAČAJKE I POLOŽAJ PODRUČJA 3
2.1.1. KLIMATSKE I GEOMORFOLOŠKE ZNAČAJKE PODRUČJA 4
2.1.2. KULTURNO POVIJESNA I TRADICIJSKA BAŠTINA 5
2.1.3. PRIRODNA BAŠTINA I NATURA 2000 6
2.1.4. DRUŠTVENA, KOMUNALNA I POSLOVNA IFRASTRUKTURA 7
2.2. GOSPODARSKE ZNAČAJKE PODRUČJA 9
2.2.1. TRŽIŠTE RADA 12
2.3. DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE PODRUČJA 13
2.3.1. DEMOGRAFSKA STRUKTURA I TRENODOVI LAG-a 13
3. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA LAG-a UKLJUČUJUĆI SWOT ANALIZU 14
3.1. SWOT ANALIZA 18
4. OPIS CILJEVA LRS TE INTEGRIRANOG I INOVATIVNOG KARAKTERA LRS UKLJUČUJUĆI JASNE I MJERLJIVE POKAZATELJE ZA IZLAZNE POKAZATELJE ILI REZULTATE 26
4.1. CILJEVI, MJERE I TIPOVI OPERACIJA LRS SA PODRUČJA LAG-a TEMELJENI NA MOGUĆNOSTIMA PRR 2014. – 2020. 28
4.2. OPIS MJERA UKLJUČUJUĆI DEFINIRANJE KORISNIKA, KRITERIJA PRIHVATLJIVOSTI 36
4.3. OPIS TEMA PLANIRANIH PROJEKATA SURADNJE I NAČIN ODABIRA PROJEKATA SURADNJE 36
4.4. INOVATIVAN I INTEGRIRAN KARAKTER LRS 37
4.5. USKLAĐENOST S NADREĐENIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA 38
4.6. OPIS ODABIRA PROJEKATA NA RAZINI LAG-a 39
5. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS 42
5.1. OPIS PARTNERSTVA 45
6. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS 45
7. NAČIN PRAĆENJA I PROCJENE PROVEDBE LRS 45
7.1. INDIKATORI ZA MJERENJE UČINKA PROVEDBE LRS-a 47
8. OPIS SPOSOBNOSTI I PROVEDBE LRS-a 50
8.1. POVIJEST ORGANIZACIJE I DOSADAŠNJIH ISKUSTVA LAG-a U PROVEDBI PROJEKATA nalazi se u Dodatku 14. 50

8.2. KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS-a 50
8.2.1. LJUDSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU 51
8.2.2. FINANCIJSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS-a I FINANCIRANJE RADA LAG-a 52
9. FINANCIJSKI PLAN 53
10. DODACI 55

Napomena:

Ova strategija predstavlja usklađenje s Pravilnikom o provedbi mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020, NN 91/2019 (27.9.2019.) te Ugovorom o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5733 potpisanim između LAG-a Sjeverna Bilogora i Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 17.02.2017. u Zagrebu i Aneksom Ugovora o dodjeli sredstava odabranom LAG-u 5733/1 potpisanom između LAG-a Sjeverna Bilogora i Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 07.01.2019. u Zagrebu. Četvrta promjena Lokalne razvojne strategije.

1. UVOD

CLLD (eng. *Community Led Local Development* – lokalni razvoj pod vodstvom zajednice) je mehanizam za uključivanje partnera na lokalnoj razini, uključujući i predstavnike civilnog društva i lokalne gospodarske dionike, u izradu i provedbu integrirane lokalne strategije koja pomaže njihovom području u prijelazu k održivoj budućnosti.

CLLD se provodi putem integriranih i višesektorskih strategija lokalnog razvoja dizajniranih na način da uvažavaju lokalne potrebe i potencijale, uključuje inovativne razvojne mogućnosti u lokalnom kontekstu, umrežavanje i suradnju.

Pokretanje procesa CLLD-a može se razdvojiti u niz ponavljanih koraka ili ciklusa za osmišljavanje i oblikovanje tri osnovne komponente – strategiju, partnerstvo i područje. Njih se ponekad naziva "trojstvo" CLLD-a, način na koji se na njih gleda i način na koji se među njima odvija interakcija čini temelj "izmijenjene paradigme" odozdo prema gore koja je temelj CLLD-a.

U okviru CLLD-a lokalni ljudi preuzimaju inicijativu i stvaraju lokalno partnerstvo koje oblikuje i provodi integriranu razvojnu strategiju. Strategija se oblikuje tako da se nadovezuje na socijalne, okolišne i gospodarske jake strane ili „prednosti" zajednice umjesto da samo nadoknađuje njezine nedostatke. Iz tog razloga partnerstvo se dugoročno financira - i samo odlučuje kako potrošiti novac.

Cilj CLLD-a je LEADER učiniti učinkovitijim za potporu inovacijama i lokalnom upravljanju. CLLD omogućuje:

- jačanje uloge Lokalnih razvojnih strategija kao centralnog alata za razvoj – oblikovanje i implementaciju (uključivo i poboljšanje monitoringa i evaluacije lokalnog razvoja),
- jačanje LEADER pristupa integralnom razvoju lokalnih područja,
- jačanje slobode LAG-ova u odabiru projekata koji se najbolje uklapaju u njihove razvojne strategije,
- jasnu podjela zadaća između nadležnih tijela i LAG-ova,
- veći fokus na animaciju i jačanje kapaciteta,
- jačanje partnerskog/participacijskog pristupa – posebno privatnog sektora (civilni i gospodarski),
- racionalizaciju transnacionalne suradnje – prema konkretnim i jasno definiranim potrebama odnosno jačanje alata umrežavanja između LAG-ova (nacionalno) i na razini EU – sinergija nacionalnih instrumenata umrežavanja s drugim ESI fondovima (financiranje aktivnosti iz više izvora/fondova u radu LAG-a),
- omogućavanje ruralnim područjima provedbu stvarno integriranih i višesektorskih multidisciplinarnih strategija za financiranje razvoja iz svih ESI fondova (podloga za multiizvorsko financiranje) bez obzira na veličinu/snagu područja,
- poboljšanje ruralno urbanih veza,
- poboljšanje intervencija koje se odnose na društvena pitanja na područjima provedbe LEADER programa (teritoriju LAG-ova).

CLLD je usmjeren na inovacije i postizanje rezultata koji donose trajnu promjenu. Prvi korak uključuje izgradnju kapaciteta i resursa lokalne zajednice za poduzimanje inicijative. CLLD-om se može koristiti i za pokrivanje nekih ulaganja u infrastrukturu manjih razmjera koja su preduvjeti za inovacije i daljnji razvoj. Ali to su u pravilu sredstva za postizanje drugog cilja. Pristup CLLD-a koji podrazumijeva sudjelovanje i više dionika dovodi do različitog gledanja na izazove koje kreće od „potražnje" ili „potreba", čime se povezuje iskustvo korisnika sa specijaliziranim znanjem različitih vrsta pružatelja. CLLD može ići dalje od uobičajenih projekata kako bi stvorio nove ideje i financirao male „početne" projekte i pilot-projekte koji su potrebni za testiranje tih ideja u praksi. Ako se pokažu uspješnim, ti se projekti također mogu uključiti u druge tradicionalnije privatne i javne fondove.

Načela CLLD pristupa lokalnom razvoju pod vodstvom zajednice su:

- razvoj utemeljen na značajkama lokalnog područja,
- pristup odozdo prema gore – prema stvarno iskazanim potrebama lokalnih dionika,
- lokalna javno-privatna partnerstva – provedba putem Lokalnih akcijskih grupa (LAG),
- inovativan pristup lokalnom razvoju,
- integrirani i multisektorski pristup,
- umrežavanje,
- suradnja,
- de-centralizirana administracija (isporuka projekata preko LAG-ova).

Pravnu osnovu za provedbu CLLD-a u EU i u Republici Hrvatskoj čine:

- Uredba (EU) br. 1305/2013 Europskog Parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005.,
- Uredba (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu, Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i o utvrđivanju općih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo,
- Uredba (EU) br. 1299/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o posebnim odredbama za potporu iz Europskog fonda za regionalni razvoj cilju "Europska teritorijalna suradnja",
- Partnerski sporazum između Republike Hrvatske i Europske komisije za korištenje ESI fondova za rast i radna mjesta u razdoblju 2014-2020,
- Nacionalni provedbeni propisi vezani uz implementaciju LEADER pristupa – Program RR 2014-2020 i prateći pravilnici za provedbu Mjere 19.

2. OSNOVNE ZNAČAJKE PODRUČJA LAG-a SJEVERNA BILOGORA

2.1. OPĆE ZEMLJOPISNE ZNAČAJKE I POLOŽAJ PODRUČJA

Područje Lokalne akcijske grupe Sjeverna Bilogora obuhvaća 713,20 km² i obuhvaća 27% područja unutar administrativnih granica Bjelovarsko-bilogorske županije, te 1,2% kopnenog područja Republike Hrvatske. Lokalnu akcijsku grupu (LAG) Sjeverna Bilogora čini objedinjeno administrativno područje 9 općina: Kapela, Nova Rača, Rovišće, Severin, Šandrovac, Veliki Grđevac, Velika Pisanica, Veliko Trojstvo i Zrinski Topolovac. 2001. LAG Sjeverna Bilogora imao je 25.544 stanovnika ili 0,5% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske odnosno 19% stanovnika Županije. Do 2011. broj stanovnika u LAG-u smanjio se za 13,2%. Tada je na području LAG-a živjelo 22.164 stanovnika ili 0,5% od ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj te 18,5% stanovnika Županije. Broj kućanstava jednako ukazuje na izražen depopulacijski trend koji se u 10 godina između dva popisa stanovništva smanjio za 10,9%. Jednako tako smanjila se i gustoća stanovnika za 15,6%. (Popis naselja u Dodatku 1.)

Prostor LAG-a nije ujednačenih resursnih značajki, primjerice Rovišće ima 81,9% više stanovnika nego Severin, dok je Veliki Grđevac površinom najveći u LAG-u i 54,4% je veće od područja Severina koji je površinom najmanja općina unutar LAG-a. Područje LAG-a obuhvaća 93 naselja. Obzirom na veličinu i geografsku raznolikost područja, naselja su malena i raštrkana, što ograničava ujednačen razvoj prostora LAG-a, ali može biti i velika prednost za razvoj poljoprivrede i ruralnog turizma, kao dodatne djelatnosti.

Cijelo područje LAG-a pripada prostorno-planskoj cjelini Središnja Hrvatska. Poseban značaj prostoru LAG-a daje Bilogora koja je po svojoj visini najniža hrvatska gora (309 mnv), ali je po svojoj površini među najvećima (1700 km²) i ističe se u prostranoj ravnici sjeverozapadne Hrvatske. Naselja su smještena uglavnom u podnožju i na njenim nižim obroncima.

Tablica 1. Osnovni statistički podaci o LAG-u Sjeverna Bilogora (Izvod ARKOD, DZS) nalazi se u Dodatku 13.

LAG Sjeverna Bilogora obuhvaća sjeveroistočni rubni dio Bjelovarsko-bilogorske županije i pripada regiji kontinentalna Hrvatska. Stanovnici područja većinom gravitiraju gradu Bjelovaru kao administrativnom županijskom središtu. Prostor LAG-a nalazi se na ključnim čvorištima europskih i regionalnih prometnih pravaca. Međutim, obzirom na rubni položaj, te smještaj između najznačajnijih prometnih pravaca (Posavskog i Podravskog koridora, te poprečnih koridora Srednja Europa-Jadran i Podunavlje-Jadran), dijelom je još uvijek izvan strateških nacionalnih prometnih smjerova.

Prostor LAG-a na sjeveru graniči s područjem općina Sveti Ivan Žabno, Farkaševac, Sokolovac, Koprivnički Bregi, Novigrad Podravski, Virje Kloštar Podravski, Pitomača i Špišić Bukovica i gradovima Križevci, Koprivnica i Đurđevac (koji administrativno pripadaju Koprivničko-križevačkoj i Virovitičko-podravskoj županiji), dok na istoku graniči s područjem grada Bjelovara i općinom Ivanska (u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji), na jugoistoku s prostorom LAG-a Moslavina, odnosno općinama: Velika Trnovitica i Hercegovac, dok na jugu graniči s područjem LAG-a Bilogora – Papuk, odnosno gradom Grubišno Polje (koji, također, pripada Bjelovarsko-bilogorskoj županiji). LAG ne graniči s drugom državom.

2.1.1. KLIMATSKE I GEOMORFOLOŠKE ZNAČAJKE PODRUČJA

Klimu karakterizira zemljopisni položaj LAG-a stoga je to prostor utjecaja kontinentalne klime - niže zimske temperature, manje količine padalina, znatnija učestalost vjetrova iz sjevernog i sjeveroistočnog kvadranta. Prema Köppenovoj klasifikaciji prostor LAG-a pripada klimi toplo umjerenog kišnog tipa (C) u kojem je srednja temperatura najhladnijeg mjeseca između ·3°C i 18°C. Srednja temperatura najtoplijeg mjeseca nije veća od 22°C (b). Padaline su podjednako raspoređene tijekom cijele godine (cf), s tim da manje količine padnu u hladnom dijelu godine (cfw). Tijekom godine su izražena dva maksimuma padalina - rano ljeto i kasna jesen, što se označuje oznakom (x). Potpuna definicija klimatskog tipa LAG-a je Cfwbx. Srednja godišnja temperatura zraka je oko 10°C, a 127 dana u godini je preko 15°C (najpovoljnija za razvitak vegetacije). Srednja godišnja količina padalina je između 863 i 976 mm. Vjetrovi su općenito slabi. Prosječna godišnja vlaga zraka u LAG-u je oko 74%, te se može reći da je relativno bogata vlagom tijekom cijele godine. Kišnih dana je u prosjeku 121, s grmljavinom 27, a tučom 1 dan u godini. Magla se javlja prosječno 46,6 dana u godini, a najčešće u nizinskim dijelovima rijeka i potoka. Prvi mraz na području županije može se očekivati 12. listopada, a posljednji 18. travnja. Prvi snijeg na tlu može se očekivati 25. studenoga, a posljednji 24. ožujka. Olujni vjetrovi snage veće od 8B (19 m/s) su relativno rijetki, a javljaju se najčešće u ljetnim mjesecima, uglavnom u srpnju i kolovozu.

Reljefno područje LAG-a karakterizira Bilogora koja se prostire na 80 km dužine u smjeru sjeverozapad-jugoistok. Građena je od stare kristalaste jezgre koja je prekrivena tercijarnim (pliocenski pjeskoviti lapori i pješčenjaci s ulošcima lignita) i kvartarnim (pleistocenski žuti pijesci i prapor) slojevima. Na sjevernim padinama prostire se širok pojas prapora (tzv. pijesci), stvoren nanosom sjevernih vjetrova. Najpoznatiji od njih su Đurđevački pijesci. U podnožju ležišta su nafte (Šandrovac) - Veliko Trojstvo, Severin, zemni plin i lignit koji se u prošlosti iskorištavao. Bilogoru presijecaju ceste koje vode iz Bjelovara u Đurđevac, Virje i Novigrad Podravski te iz Grubišnog Polja u Viroviticu Špišić Bukovicu.

Bilogora se nalazi na prostoru između hrvatskih rijeka Drave i Save. Taj prostor još nazivaju i Međuriječje. Izvorište je pritoka rijeka: Česme, (123 km), Glogovnice, i Ilove (85 km). Česma utječe u rijeku Lonju, a ova u Savu, i tako sve važnije rijeke lonjsko-ilovske zavale pripadaju savskom riječnom slijevu. Po svojoj visini Bilogora je najniža, ali prostranstvom jedna od najvećih naših gora. Premda se u geografskom smislu ubraja među humlje, zbog svoga je položaja usred prostrane ravnice prilično uočljiva. Vrlo je pravilnog reljefa. Njezino jasno izraženo bilo blago se spušta na južnu stranu, a malo strmije na sjevernu stranu. Taj prostor dijeli bilogorsku Podravinu od Lonjsko-čazmanske zavale. Na jugu Bilogore njezini pristranci pružaju se sve do Moslavačke gore.

To je izraženo gorje koje se blago spušta prema jugu, a nešto strmije prema sjeveru. Viši dijelovi Bilogore prekriveni su šumama u čijem sastavu prevladavaju staništa hrasta kitnjaka, graba i hrasta lužnjaka, a na sjevernim padinama i bukve. Šume pokrivaju veliki prostor Bilogore čineći jedan od najvećih šumskih kompleksa u Hrvatskoj. Sjeverne padine Bilogore prekrivene su slojem prapora kojeg su tamo iz Panonske nizine nanijeli vjetrovi, što je odličan preduvjet za razvoj vinogradarstva i voćarstva, dok na blagim južnim padinama prevladavaju oranice i livade. Prostor LAG-a obuhvaća južne padine Bilogore prema zapadu. Na prostoru LAG-a prevladava padinski tip reljefa s parapodzolastim tlima koja reljefno odgovaraju višim zonama, a koja su dobre kvalitete i relativno malih ograničenja pri izboru kultura pa se predviđaju kao glavne zone intenzivne poljoprivrede. Najviši dijelovi mikroregije imaju šumska tla i ostat će kao šumske površine. Značajni prirodni resursi područja Sjeverne Bilogore su plodna tla, odnosno obradive poljoprivredne površine. Pojedine poljoprivredne površine potrebno je iskorištavati, odnosno na njima uzgajati one kulture koje imaju predispozicije za odgovarajuća tla, a spriječiti neracionalno ili neodgovarajuće korištenje najvrjednijeg poljoprivrednog tla u druge svrhe. Vrijedna obradiva tla imaju relativno mala ograničenja za oraničnu biljnu

proizvodnju. Nedostatak vlage se često javlja u ljetnim mjesecima. Uz navodnjavanje, redovite agrotehničke mjere i mjestimičnu-rijetku drenažu, ova tla omogućuju raznovrsnu, visoku i stabilnu proizvodnju. Značajan utjecaj na razvoj tala ima čovjek čijim djelovanjem dolazi do promjena u tlima ovog područja, a još veći antropogeni utjecaji očekuju se u budućnosti.

2.1.2. KULTURNO POVIJESNA I TRADICIJSKA BAŠTINA

Kulturno povijesna i tradicijska baština područja LAG-a predstavlja značajnu razvojnu resursnu osnovu. Na području najznačajniji su spomenici sakralne kulturno povijesne baštine poput župnih crkvi Presvetog Trojstva u Rovišću i Velikom Trojstvu. Crkva u Rovišću jednobrodna je građevina pravokutnog tlocrta, užeg zaobljenog svetišta sa sakristijom smještenom južno uz svetište i zvonikom nad glavnim pročeljem. Unutrašnjost je svođena češkim svodovima odijeljenim pojasnicama. Pjevalište počiva na dva stuba i ograđeno je zidanom ogradom valovite linije. Glavni oltar Presvetog Trojstva, bočni oltari sv. Antuna i Kraljice sv. Krunice i propovjedaonica nastali su u radionici Majstora Budickog 1902. g. Crkva je izgrađena 1791. g., zvonik dograđen 1828. godine. Primjer je kasnobarokne sakralne arhitekture. Crkva uznesenja Blažene Djevice Marije u Novoj Rači, izvorno srednjovjekovna gotička građevina obnovljena je početkom 18. st. i 1782. u baroknom stilu. Jednobrodna je građevina s poligonalno zaključenim svetištem poduprtim kontraforima. Elementi gotičke arhitekture sačuvani su u podnožju zvonika gdje je oblikovana pravokutna kapela svođena zvjezdastim svodom. Eksterijerom dominira masivan toranj s cilindričnom kulom uz njega, u sredini sjevernog pročelja.

Crkva Presvetog Trojstva u Velikom Trojstvu sagrađena je 1779. u baroknom stilu i obnavljana 1883., 1963. i 1995. godine. Jednobrodna je građevina većih dimenzija, pravokutnog tlocrta i užeg polukružno zaključenog svetišta, sa sakristijom južno uz svetište i zvonikom nad zapadnim pročeljem. Svodovi su oslikani likovima evanđelista, svetaca i biblijskim prizorima. Najraskošnije oblikovan dio crkve je glavno zapadno pročelje. Orgulje u crkvi su zaštićeno pokretno kulturno dobro. Orgulje su s 11 registara, 1 manualom i pedalom, opus Josipa Otoniča iz Maribora, građene su početkom 19. st. Zbog izvorne uščuvanosti, kao najveće Otončevo djelo sačuvano u Hrvatskoj, predstavljaju znatnu organološku vrijednost. Na užem postolju i u neorganskoj vezi s njim, uzdiže se prospekt s dva visoka bočna, cilindrična tornja koji između sebe zatvaraju trodijelnu spojnicu. Dvije profilirane segmentne volute, nad spojnicom, uokviruju dekorativnu vazu. Vrlo lijepo je oblikovana rezbarena dekorativna zavjesa koja u spletovima zakašnjelog rokaja prekriva vrhove svirala.

Ostaci Pavlinskog samostana Svih svetih u Kapeli nalaze se sjeverozapadno od sela Pavlin Kloštar, u dolini koju omeđuju dva potoka koja zatvaraju pravokutni prostor samostanskog sklopa. Crkva je izgrađena u skladu s uzusima reda kao jednobrodna građevina čija je longitudinalnost dodatno naglašena podjednakim dimenzijama pravokutne lađe i poligonalno zaključenim svetištem. Potpuno sačuvani urbar samostana u Strezi iz 1477. jedan je od najznačajnijih izvora za poznavanje feudalnoga uređenja srednjovjekovnoga prostora današnje kontinentalne Hrvatske.

Arheološko nalazište neposredno uz groblje naselja Severin dokaz je postojanja rimske kulture na području LAG-a. Položaj se nalazi na blago povišenom brežuljku te je omeđen potocima Severina na zapadu te Johovača na istoku. Sa nalazišta potječu fragmenti rimskih tegula te novčić cara Konstantina II. Arheološkim istraživanjima 2011. godine utvrđeno je postojanje ostataka rimskog gospodarskog kompleksa koji je stradao u požaru. U 7. i 8. stoljeću nalazište nastavlja kontinuitet naseljavanja što dokazuju rezultati 14C analize.

Ikonostas iz crkve sv. Marije Magdalene u Donjoj Kovačici u Velikom Grđevcu datira iz 18. stoljeća. Potpisuju ga dva autora: Grigorije Gerasimov–Moskoviter koji izrađuje četiri

prijestolne ikone i lokalni slikar Bratanović koji izrađuje ostatak ikonostasa. Na ikonostasu se ističe drvorezbarski rad rokoko oznaka.

Tablica 2. Zaštićena nacionalna kulturno povijesna baština u LAG-u. (Izvor: MK, 2016.) nalazi se u Dodatku 13.

Etno park koji se nalazi u naselju Veliko Trojstvo tradicijski je prikaz graditeljstva – hiža, krušna peć, hambar, kukuruzana, štagalj, bunar, u kojem se nalazi i cvjetnjak s autohtonim cvijećem koji tvore održivi kulturni krajolik. Etno kuća je spomenik kulture koji je upisan u Registar spomenika kulture pod registarskim brojem 466 kao "Kuća u kojoj je stanovao Maršal Tito u Velikom Trojstvu". On je živio u Velikom Trojstvu više od četiri godine, a bio je poznat kao "majstor zlatnih ruku". Lijepa ograda od kovanog željeza koju je izradio, danas je dio stalne etno zbirke. Etno zbirka, čiji su eksponati u vlasništvu Gordane i Juraja Matunci, Općine Veliko Trojstvo te KUD-a Veliko Trojstvo, broji oko 1000 različitih primjeraka kulturne baštine s područja Bilogore, od namještaja, glazbala, oruđa do tekstila. Kulturna baština je neobnovljiv resurs te ga je potrebno čuvati, koristiti i vrednovati prema načelima održivosti. Fascinantna raznolikost kulturne baštine čini jedinstven temelj za daljnji razvitak kulturnog identiteta lokalne razine. Etno park je slika prošlosti koja poput zaleđene trojačke ruže obogaćuje suvremenost i putuje kao muza za budućnost.
Romska kuća je tradicionalna drvena kuća autohtonih hrvatskih Roma Lovara, jedne od 8 skupina Roma koji danas žive u Hrvatskoj, nalazi se u selu Maglenča i jedinstveni je turističko-kulturni objekt koji istovremeno nudi atraktivnu i autentičnu ugostiteljsko-turističku uslugu s izvornim romskim jelima i pićima, ali omogućava i upoznavanje romske povijesti, tradicije, običaja i umjetnosti, kao i mnogih proizvoda po kojima su Romi nekada bili poznati kao što je npr. lavanda kao tradicijska romska poljoprivredna kultura.
Nematerijalne zaštićene kulturno povijesne baštine trenutno nema na području LAG-a što ostavlja velik prostor za prikupljanje podataka i valorizaciju poznate tradicijske baštine ovog područja.

2.1.3. PRIRODNA BAŠTINA I NATURA 2000

Osobitost LAG-a predstavlja vrijedna krajobrazna i biološka raznolikost koja je, radi svog međunarodnog značaja, uvrštena u međunarodnu mrežu prirodne baštine NATURA 2000 koja je ujedno i najveća koordinirana mreža područja očuvane prirode u svijetu. Na području LAG-a najvrijednije NATURA područje važno za ptice prema Direktivi o zaštiti divljih ptica je Bilogora (HR1000008). LAG je uravnotežen odnosom površine, kvalitete i zdravstvenog stanja šuma i šumskog zemljišta, pa čak i njihovim ravnomjernim prostornim rasporedom. Udio šumskih površina u ukupnim površinama LAG-a kvalificira područje kao srednje šumovito. U LAG-u se nalazi oko 18.419 ha šuma. One su značajno nacionalno bogatstvo i o njemu se više od jednog stoljeća sustavno vodi briga. Godina 1874. je početak organiziranog šumarstva u Bjelovarsko-podravskoj regiji pa stoga i na području LAG-a. Šume na području LAG-a nemaju samo privredni, već i općekorisni značaj koji se očituje u zaštiti vlastitog tla, ublažavanju klime, odnosno nepoželjnih posljedica poplava i jakih vjetrova, reguliranju ukupnog vodnog režima područja, osiguravanju pitkosti podzemnih voda, stvaranju kisika i pročišćavanju zraka, te pružanju nenadoknadivog prostora za rekreaciju, sportske aktivnosti i turizam (osobito lovni). Šume i bogatstvo raznolikosti biljnog svijeta pozitivno se odražavaju na raznovrsnost i brojnost životinjskog svijeta koji obitava na području LAG-a Sjeverna Bilogora. Rijeke i vodotoci LAG-a u cijelosti pripadaju slivu rijeke Save, odnosno slivovima njezinih brojnih pritoka. Važno je napomenuti kako se na području LAG-a nalazi oko 40 ha ribnjaka. Na području LAG-a postoje

brojne sportsko – rekreativne ribolovne aktivnosti. Ribnjacima gospodare sportsko–ribolovna društva i udruge. Ribnjaci za sportsko – rekreativne aktivnosti imaju ulogu i u protupožarnoj zaštiti, a nemaju posebnu važnost u smanjenju vodnog vala. Korištenje voda i vodnih resursa, kao i njihova zaštita mora biti racionalna, zbog toga što se dio područja opskrbljuje vodom za piće iz Koprivničko-križevačke županije, a dio iz manjih lokalnih izvora.
U okviru SCI[1] područja NATURA 2000 u LAG-u Sjeverna Bilogora zauzimaju 1.441.05 ha ili 2,02% površine LAG-a, a SPA područja[2] zauzimaju površinu od 33.114,14 ha ili 46,91% površine. S obzirom da se ove dvije razine zaštite dijelom preklapaju zaštićena površina NATURA 2000 u LAG-u iznosi 33.510,7 ha ili 47,01%. Svim područjima u kategoriji nacionalne zaštite i područjima NATURA 2000 na prostoru LAG-a upravlja Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Bjelovarsko-bilogorske županije.

2.1.4. DRUŠTVENA, KOMUNALNA I POSLOVNA INFRASTRUKTURA

Opća i društvena briga o djeci i mladima vrlo je bitna za razvoj svake društvene zajednice a posebno za područje LAG-a gdje je prisutna depopulacija, starenje stanovništva, pad nataliteta i odlazak mladih i obrazovanih. Na području LAG-a nema srednjih i visokih škola, već se stanovništvo educira sustavom cjeloživotnog obrazovanja najviše neformalnog karaktera, dok na formalno obrazovanje većinom odlaze u Bjelovar ili Zagreb.

Tablica 3. Društvena infrastruktura u LAG-u (Izvor JLS LAG-a) nalazi se u Dodatku 13.

Tablica 4. Cestovna infrastruktura u LAG-u Sjeverna Bilogora nalazi se u Dodatku 13.

Područje LAG-a ima dobro razvijen sustav ustanova za opći društveni razvoj zajednice, koje su neophodne za održavanje tradicionalnog načina života stanovnika uz druženja. Ustanove za osnovno obrazovanje su dobro raspoređene i odražavaju potrebe lokalnih stanovnika, dok je potrebno dodatno raditi na otvaranju ustanova za predškolski odgoj što je i prioritet Republike Hrvatske, definirano Programom ruralnog razvoja do 2020. zdravstvena skrb u LAG-u je dobro raspoređena i adekvatna potrebama stanovnika.
Cestovna mreža najvažniji je dio prometne infrastrukture na području LAG-a. Prometni pravac Zagreb - Bjelovar - Đurđevac jedan je od mogućih pravaca povezivanja Zagreba i Panonskog prostora. No i pored povoljnog prometnog položaja područje LAG-a je prometno izolirano, jer niti jedna suvremenija prometnica ne prolazi tim prostorom. Mreža cesta nije zadovoljavajuća u pogledu kvantitete i kvalitete, a posebno je potrebno unaprijediti sustav nerazvrstanih i općinskih cesta od kojih je više od 300 km neasfaltirano.
Javni prijevoz je iznimno važan radi dnevnih migracija lokalnog stanovništva radi školovanja ili zaposlenja u urbanijim središtima LAG-a (90% svih putovanja). Javni prijevoz putnika i školske djece na području LAG-a je složen prometni podsustav u kojem se interakcijski isprepliće mnoštvo subjekata, od kojih su najvažniji državna i županijska uprava, kao davatelj koncesije i vlasnik infrastrukture, prijevoznici – koncesionari, vlasnici kolodvora te putnici. U prijevozni proces uključena su uz županijska i tijela Ministarstva unutarnjih poslova RH, ispostave Hrvatskih cesta, županijskih uprava za ceste te općine. Postoje značajni problemi u funkcioniranju linijskog prijevoza u LAG-u. Putnici i potencijalni korisnici autobusni prijevoz

---

1 Engl SCI hrv. POVS – područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove, odnosno područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa , kao i prirodnih tipova od interesa za Europsku uniju, DZZP, 2015

2 Engl SPA, hr. POP – područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti, DZZP, 2015

ocjenjuju skupim, nekonkurentnim i neatraktivnim. Posebno se pritom ističe: premali broj polazaka u danu, loša povezanost autobusnom mrežom linija, nekvalitetan vozni park, predugo putovanje do većih centara.
Prve pruge na području LAG-a građene su krajem 19. stoljeća. Postojeća pruga i željeznička infrastruktura na području LAG-a je dotrajala, zastarjela i neprimjerena stvarnim potrebama. Modernizacijom željezničke infrastrukture na željezničkom pravcu Bjelovar–Rovišće- Zagreb može se očekivati znatniji porast prometa tereta i putnika u željezničkom prometu što bi uvjetovalo i znatnu mobilnost radne snage i gospodarstva u cjelini. Pruga Bjelovar – Veliko Trojstvo - Kloštar Podravski je, nakon višegodišnjeg ne prometovanja, 1995. godine rekonstruirana, čime je prostor LAG-a povezan sa podravskom dionicom željezničke pruge Koprivnica - Osijek.
Riječni promet ne postoji ali se može razviti u funkciji turizma na način posjećivanja vrijednih staništa u okviru NATURA 2000. Potrebno je razviti sustav malih pristaništa za kanue i kajake te razviti sadržaje uz rijeke, posebno rijeku Česmu.
Na prostoru LAG-a ne postoji međunarodna zračna luka. Stanovnici su orijentirani na međunarodnu zračnu luku „Pleso“ u Velikoj Gorici koja je udaljena više od sat vremena vožnje odnosno 70-ak kilometara. Na prostoru LAG-a postoji sportski aerodrom koji služi i za poljoprivredne avione – betonska pista dužine 600 metara, u blizini Nove Rače. Taj aerodrom, na 130 mnv, mogao bi se ulaganjima u modernizaciju i proširenje potrebne infrastrukture usmjeriti na jačanje sportskog zrakoplovstva i biti potpora razvoju turizma. Aerodromom upravlja Aeroklub Nova Rača.
Na cijelom području LAG-a, u svim jedinicama lokalne samouprave djeluju poštanski uredi koji pružaju poštanske i financijske usluge stanovništvu u zimskom/ljetnom radnom vremenu te djeluju poslovnice banaka i bankomati u općinskim središtima. Svi poštanski uredi kvalitetno su povezani vlastitim linijama prijevoza sa Prometnom poštom u Bjelovaru, sa kojom čine jedinstvenu prometno tehnološku cjelinu.
Telekomunikacijski sustav je razvijen no potrebno je dalje razvijati IKT u smislu pokrivenosti brzim internetom (trenutna pokrivenost je 70%). Područje je većinom pokriveno mobilnim signalom različitih operatera dok je 100% pokrivenost fiksnom telefonijom.
Pokrivenost električnom mrežom na prostoru LAG-a je gotovo 100% i skoro sva kućanstva priključena su na elektroenergetski sustav. Činjenica je, kako upravo ovaj prostor, radi svojih prirodnih karakteristika, ima velik razvojni potencijal za uporabu obnovljivih izvora energije. Na području LAG-a postoje izvjesni primarni energetski resursi (plin, nafta, termalna voda), kao i nusproizvodi ratarske i stočarske proizvodnje koji su dobar resurs za dobivanje energije iz obnovljivih oblika, ali ih se ne koristi za proizvodnju električne energije. Svoje potrebe za energijom zadovoljava iz izvora u susjednim županijama i uvoza iz susjednih zemalja. Bjelovarsko – bilogorska županija dijelom je plinoficirana. Na području LAG-a plinofikacija nije zadovoljavajuća i od 93 naselja samo njih 50 priključeno je na plinsku mrežu (53% naselja LAG-a), a od ukupno 8812 domaćinstava koliko ih ima na području LAG-a samo 1789 domaćinstava, ili 20,3 % ima priključak na plinsku mrežu.
Vodoopskrba na prostoru LAG-a nije dovoljno razvijena. Svega 61% područja pokriveno je vodovodnom mrežom na koju je priključeno 25% kućanstva. Stanje u vodoopskrbi u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji jedno je od najlošijih u državi. Vodoopskrba zavisi o izvorištima koja su locirana u susjednoj Koprivničko-križevačkoj županiji (Delovi i Đurđevac). Ne postojanje vlastitih izvorišta, te ovisnost o opskrbi vodom iz vodocrpilišta drugih županija jedan je od ograničavajućih faktora razvoja LAG-a, izuzev općine Veliki Grđevac koja posjeduje vodocrpilište s kapacitetom od 26 l/s kvalitetne vode koja se trenutno distribuira za područje općine Veliki Grđevac i u susjednu općinu Velika Pisanica.
Stanje odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda u LAG-u izuzetno je loše promatrano i prema kriteriju kvalitete stanovanja i prema kriteriju negativnog/onečišćujućeg utjecaja na okoliš.

Pokrivenost LAG-a kanalizacijskom mrežom je samo 10%, dok je na mrežu priključeno samo 195 kućanstava (općina Veliko Trojstvo). Većina naselja otpadne fekalne vode odvode u septičke jame, često puta nepropisno izvedene, tako da zagađuju okolni teren, dok se oborinske i otpadne vode odvode uglavnom otvorenim kanalima ili cestovnim jarcima u obližnje vodotoke. Ovakvo stanje predstavlja ozbiljan ograničavajući faktor razvoja LAG-a.
Prostor LAG-a ima uspostavljen ali nedovoljno razvijen sustav gospodarenja otpadom. 60% područja nije u sustavu organiziranog gospodarenja otpadom. Sve općine LAG-a imaju odlagališta otpada no ona su uglavnom bez potrebne dokumentacije, a nemaju niti program gospodarenja otpadom. Ni jedno od odlagališta ne ispunjava zakonom predviđene uvjete i, kao takva, odlagališta predstavljaju opasnost za ljudsko zdravlje, biljni i životinjski svijet te onečišćuju okoliš. U cijelom LAG-u ne postoji niti jedno reciklažno dvorište, dok se u samo 3 nalaze „zeleni otoci“ za odvojeno prikupljanje otpada (njih 19). Na prostoru LAG-a nema odlagališta građevinskog otpada, kao ni kompostane u okviru odlagališta komunalnog otpada. Cijelo područje, kao ni županija, nemaju zbrinjavanje opasnog otpada, no to je problem koji je prisutan i na nacionalnoj razini. U LAG-u uslugu gospodarenja otpadom obavlja Komunalac d.o.o. iz Bjelovara. Gospodarenje otpadom jedno je od najvažnijih pitanja koja se moraju riješiti u LAG-u kako bi se omogućio razvoj i modernizacija gospodarstva, posebno poljoprivrede i turizma.

Od **poslovne infrastrukture** LAG ima izgrađene i funkcionalne 4 poslovne zone ukupne veličine 35,5 ha, dok se ostale poslovne zone (2), ukupne predviđene površine od 84,1 ha, nalaze u određenoj fazi izrade dokumentacije ili ishođenja dozvola potrebnih za izgradnju.

2.2. GOSPODARSKE ZNAČAJKE PODRUČJA

Temeljne značajke gospodarstva određuju prirodni resursi te geoprometni, klimatski i reljefni uvjeti. U LAG-u prevladavaju primarno-sekundarni gospodarski sektori - poljoprivreda i šumarstvo te na njih vezana prerađivačka industrija. Obrtništvo je uglavnom vezano za trgovinu i ugostiteljstvo, a manjim djelom za proizvodne obrte. Obrtništvo i malo poduzetništvo na području LAG-a nemaju veći gospodarski utjecaj.

Tablica 5. Osnovni razvojni pokazatelji LAG-a Sjeverna Bilogora nalaze se u Dodatku 13.

Najbolji pokazatelj gospodarske razvojne snage područja LAG-a predstavlja indeks razvijenosti. Temeljem Odluke o razvrstavaju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti, a na temelju postupka ocjenjivanja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave koje je provelo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU provedena je kategorizacija razvojnog potencijala JLS u LAG-u a time i cijelog LAG-a.
Sukladno podacima iz tablice, vidljivo je područje LAG-a svrstano u I. i II. skupinu indeksa razvijenosti. Navedeni podaci ukazuju da je područje LAG-a općenito nerazvijeno te znatno zaostaje u razvoju za prosjekom Republike Hrvatske. No vidljivo je također kako ipak postoji pozitivan razvoj u razdoblju od 2011. do 2013.
Prema broju registriranih poduzeća vidljivo je kako na području LAG-a dominiraju trgovina i prerađivačka industrija (49,5%) koji direktno ukazuju na razvijenost primarnog i tercijarnog sektora. Prateći sektori su građevinarstvo i poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (24,8%). Prema pokazateljima ostvarenih prihoda u godini, vidljivo je kako značajno najveće prihode ostvaruju prerađivačka industrija i trgovina (B+F 66,9% ukupnih prihoda poduzeća LAG-a), dok poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo te prijevoz i skladištenje ostvaruju 21,9% ukupnih prihoda.

Na području LAG-a registrirano je 100 obrta (od 2012. broj obrta smanjio se za više od 100%). Najbrojniji obrtnički sektor je trgovina. Ostali obrtnički sektori su uslužni obrti, poljoprivreda, proizvodni, ugostiteljstvo, prijevozništvo i frizeri. Tradicionalni obrti (obrada drveta, keramičari, grnčari, …) nisu zabilježeni. Kod obrta je zabilježen značajan pad, no sve više se razvija integracija i umrežavanje obrtnika kroz udruženja. Neophodno je poticati osnaživanje udruženja, zadruga i organizaciju sajmova, te unaprijediti informatičku pismenost, obrazovanje o marketingu te povećati inovacije. Obrti čine manje od 10% radnih mjesta u partnerskom području. Prominentnije obrtničke grane su trgovina, poljoprivreda i usluge.

Zadružni sustav je izuzetno slab a njegov gospodarski utjecaj je gotovo zanemariv (samo 2 zadruge). Zadružni sustav potrebno je jačati i dodatno poticati kroz aktivnosti LAG-a.
Poljoprivredna proizvodnja u LAG-u ima dugu i bogatu tradiciju, a usko je povezana sa njenim reljefnim i klimatskim značajkama. Kvantum aktivnih sunčanih dana, zajedno s količinom oborina i reljefnim obilježjima (bila, brežuljci i doline) pružaju izrazito povoljne uvjete za razvoj širokog izbora poljoprivrednih kultura. O prvoj prerađivačkoj djelatnosti poljoprivrednih proizvoda može se govoriti već polovicom prošlog stoljeća, dok veći zamah prehrambena industrija dobiva potkraj prošlog, te početkom ovog stoljeća. Poljoprivrednici se na području LAG-a, kao uostalom i u ostalim dijelovima države, borili za životni opstanak, te se nastojala povećati poljoprivredna proizvodnja, jer je to bio uvjet boljega života, odnosno većeg standarda. U prošlom sustavu nije bila osmišljena, usvojena, niti prihvaćena nacionalna poljoprivredna politika. Socijalistički sustav programski je uništavao seljake, a stabiliziranje poljoprivredne proizvodnje slijedi tek šezdesetih i sedamdesetih godina kada su prestali progoni seljaka, a obrtni kapital za društvena (državna) dobra – PIK-ove postaje gotovo besplatan. Nakon Domovinskog rata stanje se pogoršalo, jer naslijeđena, niskoakumulativna socijalistička poljoprivreda nije nadomještena novim nositeljima u komunikaciji država – seljak, odnosno teško se prihvaća spoznaja da je poljoprivreda strateško, gospodarsko, političko, socijalno, a u novije vrijeme i ekološko pitanje.
Raslojavanje agrarnog sela je proces koji je logičan. Nije smetnja razvoju poljoprivredne proizvodnje, dapače ovako izrečen koncept buduće poljoprivredne proizvodnje počivat će na znatno manjem broju proizvođača sa postupno sve većim okrupnjenim površinama na tržišno orijentiranom komercijalnom poljoprivrednom gospodarstvu. Nije zanemarivo da danas 10 % obiteljskih gospodarstava ima površinu veću od 10 ha. Proces okrupnjavanja (sada 8 čestica po gospodarstvu) i povećanja ukupne poljoprivredne površine (sada 3,6 ha korištene poljoprivredne površine) odvijat će se poslovnom logikom i odnosima na tržištu, a nikako državnim intervencijama. Prema popisu poljoprivrede 2003. *(Izvor: DZS*) na području LAG-a bilo je 6055 kućanstava s poljoprivrednim zemljištem, koja raspolažu s 30.314 ha, od čega je u korištenju 26.519 ha ili 87%, od toga je 89% ili 23.523,48 ha u vlasništvu kućanstava iz čega proizlazi da se glavnina poljoprivredne proizvodnje odvija unutar obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na relativno malom posjedu. Ostalo zemljište je u zakupu ili nije iskorišteno. Poseban problem predstavlja velika parcelacija zemljišta, navedene površine nalaze se na čak 29.110 parcela. Od ukupne površine raspoloživog poljoprivrednog zemljišta Županije unutar LAG-a je 30,8% površine, dok je površina ukupno korištenog poljoprivrednog zemljišta u LAG-u 31,4% korištenih površina poljoprivrednog zemljišta županije. U LAG-u, od ukupne površine korištenog poljoprivrednog zemljišta 68,5% zauzimaju oranice i vrtovi a livade 29% što je veoma povoljno za ratarsku proizvodnju koja je baza za razvoj stočarske proizvodnje, naročito govedarstva i mljekarstva. **Na području LAG-a u sustavu poticane poljoprivredne proizvodnje 2015. godine su bila samo 3683 poljoprivredna gospodarstva od kojih je 3631 OPG-a**. Nositelji 37% OPG-a su žene, što je značajan broj. Starosna struktura nositelja PG vrlo je nepovoljna: 10,78 % je mlađe od 40 godina, 34,32 % starije je od 65 godina a ukupno 47,52% starije je od 60 godina Slaba je i obrazovna struktura nositelja OPG: od ukupno 3631 nositelja

OPG svega 0,72% ima fakultet, za 28,87% nema podataka, 13,66% nema završenu osnovnu školu, samo osnovnu školu ima čak 35,17%, srednju školu 20,30% a višu školu 1,29%.
Najveće površine zauzimaju ratarske kulture, čak 71,58% od ukupnih površina u ARKOD-u od čega: kukuruz na 11348,7 ha što čini 44,34 % od ukupnih površina, livade (prirodne) i pašnjaci na 5337,18 ha odnosno 20,85 % i pšenica ozima na 1634,79 ha odnosno 6,39 %. Razlog tome je brojnost stoke na području LAG-a. Veliki udio prirodnih livada i pašnjaka znak je još uvijek pretežito ekstenzivne stočarske proizvodnje, naročito ovčarske. Istodobno, veliki udio prirodnih livada i pašnjaka znači da se krma još uvijek spravlja od manje vrijednih krmiva sa prirodnih livada.
Stočarstvo u LAG-u ima dugu tradiciju i prepoznatljivost te je ovo područje nekada bilo najjači stočarski kraj u čitavoj zemlji. Stočarska proizvodnja, kao primarna prerađivačka industrija, je nadgradnja biljnoj proizvodnji. Između više vrsta ove proizvodnje, koja je zastupljena u Županiji, kao strateške prioritete valja izdvojiti proizvodnju kravljeg mlijeka i proizvodnju goveđeg i svinjskog mesa. Pouzdana osnova su fond krava (14% fonda Hrvatske) i fond rasplodnih svinja. Osim respektabilnog broja grla za hrvatske prilike, važno je istaći genetsku vrijednost populacija goveda (100-godišnji uzgoj čistog simentalca) i svinja (vodeće mesne pasmine). U LAG-u se nalazi gotovo 40% ukupnog broja goveda Bjelovarsko-bilogorske županije i 37% ukupnog fonda mliječnih krava. Također, LAG ima 33,2 % ukupnog fonda svinja, 28,5 % peradi, 29,2 % koza, 25,4 % ovaca i 12,7 % ukupnog broja pčelinjih košnica Županije. Važno je napomenuti kako se u razdoblju od samo 3 godine (2012.-2015.) broj goveda smanjio za čak -16%, u prosjeku, na području LAG-a. Vrlo je mali udio kultura sa većom dodanom vrijednosti u uzgoju tipa povrtlarske kulture, dugogodišnji nasadi, ljekovito bilje, industrijske kulture. Od dugogodišnjih nasada zabilježeno je svega 0,17% oraha koji zauzima ukupno 43,72 ha i 0,14 % lijeske koja zauzima ukupno 34,63 ha. U sustavu plaćanja agrookolišnih mjera svega je 48,06 ha ili 0,19% površina. Ekološka proizvodnja: Plaćanja za prijelaz na ekološke poljoprivredne prakse i metode koristi se na svega 191,79 ha ili 0,75% od ukupnih površina u ARKOD-u dok se plaćanja za održavanje ekoloških poljoprivrednih praksa i metoda koristi na 237,14 ha ili 0,93% od ukupnih površina. Plaćanja za integriranu proizvodnju koristilo se tek na 59,65 ha što čini 0,23% površina.
Unutar područja LAG-a živi 10.584 ili 38,4% poljoprivrednog stanovništva Županije. Od ukupnog broja poljoprivrednog stanovništva 69,1% otpada na aktivno poljoprivredno stanovništvo. Od ukupnog broja stanovnika LAG-a 41,4% je poljoprivredno stanovništvo, u BBŽ je to 20,6 %, a u RH 9,1%, što ukazuje na tipični ruralni karakter područja.
Na svom vlastitom poljoprivrednom gospodarstvu, bez zapošljavanja dodatne radne snage, djelatnost poljoprivredne proizvodnje obavlja velika većina poljoprivrednog stanovništva i gospodarstava. Poljoprivredno stanovništvo u ukupnom stanovništvu zastupljenije je šest puta više u odnosu na RH, a za jednu trećinu više u odnosu na BBŽ.
Šumarstvo na području LAG-a predstavlja značajnu gospodarsku djelatnost koja prema obujmu i kvaliteti šumskog fonda zadovoljava potrebe postojeće drvne industrije i omogućuje njen, kao i vlastiti daljnji razvoj.
Slatkovodno ribarstvo je tradicionalna djelatnost stanovništva područja LAG-a, 6 ribnjaka LAG-a zauzimaju površinu od oko 40 ha i iznimno su važni za razvoj sportsko-ribolovnih aktivnosti. Ribnjacima gospodare sportsko–ribolovna društva i udruge. Ribnjaci za sportsko – rekreativne aktivnosti imaju ulogu i u protupožarnoj zaštiti područja LAG-a, ali su od iznimne važnosti za razvoj turističke ponude.
Turizam. U skladu s načelima zaštite okoliša, cjelokupni prostor LAG-a, kvaliteta i različitost, posebice prirodne resursne osnove, nude mogućnost uspostavljanja većeg broja različitih, međusobno komplementarnih turističkih doživljaja. Bjelovarsko-bilogorska županija, sukladno svim analizama prostor je prirodno predodređen za razvoj turizma specijalnih interesa, odnosno zdravstveno-lječilišnog turizma na području grada Daruvara, a to omogućuje komercijalizaciju

cijelog spektra tematiziranih turističkih doživljaja namijenjenih različitim potrošačkim segmentima tijekom cijele godine.
U posljednjih desetak godina sve su brojnija ulaganja u kontinentalni i ruralni turizam na području LAG-a sukladno „Planu razvoja regionalne turističke destinacije Bilogora 2007-2013.“ poput konjičkih staza, vinskih cesta, biciklističkih staza, što je rezultiralo većim brojem turista. Potencijal turističke ponude leži u lovnom turizmu koji se temelji na izdašnim prirodnim resursima te postojanju velikog broja lovačkih društava: lovačko društvo „ Srnjak“ Severin, lovačko društvo „Lane“ Šandrovac, „Jelen“ Veliki Grđevac s Lovačkim domom koji ima 12 ležajeva. Lovni turizam se tek razvija na području LAG-a. Teško ga je odrediti budući većinom lovišta upravljaju lovačke udruge, pa možemo reći kako se lov nalazi između turizma i rekreacije lokalnog stanovništva. Na području LAG-a, 6 lovo zakupnika ima koncesije nad 8 lovišta.
Ruralnim turizmom potiče se ukupni razvoj seoskog prostora kroz očuvanje ruralnih područja, stvaranje uvjeta za ostanak stanovnika na selu, promoviranje tradicionalnih vrijednosti preko stvaranja aktivnih sadržaja te razvoj turističke ponude na područjima na kojima turizam nije dovoljno razvijen. Bogatstvu turističke ponude pridonose i vrlo očuvan okoliš, mnogobrojni kulturno-povijesni lokaliteti na području LAG-a, kao i očuvana kulturno-umjetnička baština i velik broj sakralnih objekata. Pisanička zelena eko-etno staza, umjetnički etno atelje „Ivanova škrinja“ (Velika Pisanica), pavlinski samostan Streza u općini Kapela. Kao jedinstvena turističko edukativna ponuda u Velikom Grđevcu, rodnom mjestu dječjeg pisca Mate Lovraka, nalazi se Centar Mate Lovraka sa replikom mlina-vodenice družbe Pere Kvržice i vlak-parnjača kao uprizorenje Lovrakovog djela „Vlak u snijegu“, Mlinareva kuća i poučna Staza prijatelja prirode i dr.
Smještajni kapaciteti LAG-a, zasnivaju se na privatnom smještaju. Problem smještajnih kapaciteta niže kvalitete prisutan je u cijeloj Hrvatskoj pa tako i na području LAG-a. Poseban problem predstavlja činjenica da ima iznimno malo agroturističkih domaćinstava, točnije 1 domaćinstvo i jedan kamp. Nedostatak takve ponude ukazuje na velik otvoren prostor upravo za ulaganja u razvoj seoskog/agro-turizma koja omogućuju diversifikaciju djelatnosti, očuvanje tradicijskih objekata te opstanak lokalnog stanovništva i tradicije življenja na ovim prostorima, te čini identitet područja.

2.2.1. TRŽIŠTE RADA

Radni kontingent stanovništva na LAG području prema popisu stanovništva 2011. obrađen je za 9 općina: Zrinski Topolovac, Kapela, Rovišće, Veliko Trojstvo, Šandrovac, Severin, Nova Rača, Velika Pisanica i Veliki Grđevac. Prema popisu stanovnika 2011. radno aktivno stanovništvo (15-64 godine starosti) obuhvaća 14.346 osoba, odnosno 64,7% ukupnog stanovništva LAG-a. U kontingentu radno aktivnog stanovništva 47,7% (6.848) čine žene, dok 52,3% (7.498) čine muškarci.
Struktura djelatnosti prema broju zaposlenih prati strukturu broja poduzeća prema djelatnostima a značajno je istaknuti kako prerađivačka industrija zapošljava čak 21,9% zaposlenih, dok je razvidno kako gospodarski subjekti (pravne osobe) zapošljavaju čak 43% zaposlenih, dok je iznimno velik broj zaposlenih u poljoprivredi, čak 42%, po čemu se vidi da je upravo poljoprivreda glavni gospodarski sektor LAG-a Sjeverna Bilogora.
Ako usporedimo podatke od 2012. do 2015., prema podacima HZZ-a 2012., u LAG-u je evidentirano 3.387 nezaposlenih osoba (čak 661 osoba više nego u prosincu 2012. kada je u evidenciji HZZ-a bilo 2726 nezaposlenih osoba. U ukupnom broju nezaposlenih 2012. bilo je 46,5% nezaposlenih žena (1.267 osobe), dok ih je u listopadu 2015. bilo čak 2.257 odnosno 66% od ukupnog broja nezaposlenih u evidenciji HZZ-a. Također, 2015. visok je broj nezaposlenih mladih, čak 21% (gdje su opet u većem broju mlade žene, 54% od ukupnog broja

nezaposlenih mladih do 29 godina starosti). Važno je spomenuti kako je prosječna stopa nezaposlenosti na području LAG-a Sjeverna Bilogora u razdoblju od 2006. do 2008. bila 27,9% dok je u razdoblju od 2010. do 2015. porasla na 29,1%. Obrazovna struktura nezaposlenih je vrlo loša, više od 90% ima završenu samo osnovnu ili srednju školu, što predstavlja jedan od ozbiljnijih ograničavajućih faktora razvoja područja LAG-a, odnosno, usmjerava njegove mjere, odnosno aktivnosti na razvoj cjeloživotnog obrazovanja lokalnog stanovništva.

2.3. DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE PODRUČJA

Na tok demografskih kretanja unutar LAG-a najznačajnije je utjecao proces urbane tranzicije te su iz njega proizišle promjene društveno-gospodarskih, kulturno obrazovnih, zdravstveno-socijalnih i drugih činitelja, a obzirom na dotadašnji, izrazito ruralni, karakter. Dodatni negativni trend je nastao uslijed Domovinskog rata, tokom kojeg su pojedina područja pretrpjela velike ratne štete, a naročito Općina Veliki Grđevac. Demografsko stanje LAG-a karakterizira niska stopa prirodnog prirasta, nepovoljna dobna struktura, neravnomjerni razmještaj te nepovoljna obrazovna struktura.

2.3.1. DEMOGRAFSKA STRUKTURA I TRENDOVI LAG-a

Prema popisu stanovništva 2001., LAG Sjeverna Bilogora, imao je 25.548 stanovnika, kada je na prostoru LAG-a živjelo 0,6% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Broj stanovnika se, od zadnjeg popisa, smanjio za 3.384 stanovnika (8,68%), tako da 2011. na prostoru LAG-a, živi 22.164 stanovnika ili 0,5% od ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj, odnosno 18,51% stanovnika Bjelovarsko-bilogorske županije. Prosječna gustoća stanovnika LAG-a daleko je ispod prosjeka Republike Hrvatske (32). Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, odnos muškaraca i žena u LAG-u je gotovo podjednak, 51,30% je muškaraca, dok je žena 48,70%.

Na prostoru LAG-a broj stanovnika, od 1857., od kada postoje popisi stanovništva na području RH, vrlo je neujednačen. Uzrok tomu su brojne društvene promjene radi ratnih razaranja i, time povezanim, iseljavanjem stanovnika. Jednako tako, veliko smanjenje broja stanovnika uzrokovao je i Domovinski rat. Na cijelom prostoru LAG-a iznimno je izražen stalan depopulacijski trend.

Prosječna starost stanovništva LAG-a veća je od državnog i županijskog prosjeka i iznosi 42,2 godine. Indeks starenja koji pokazuje odnos broja stanovnika odnosno udio (%) starih 60 i više godina prema broju stanovnika starih od 0 do uključivo 19 godina života za područje LAG-a je 120,1 (daleko iznad prosjeka Županije od 114,9 te RH od 115), dok je koeficijent starosti, koji pokazuje odnos broja stanovnika odnosno udio (%) starih 60 i više godina prema ukupnom broju stanovnika, 25,9 (prosjek Županije 24,8/RH 24,1), što ukazuje na ubrzano starenje opće populacije LAG-a.

Također, LAG Sjeverna Bilogora karakterizira i velika multikulturalnost, što je jedna od ključnih komparativnih prednosti područja LAG-a u kojem živi 16,08% manjinskog stanovništva.

Obrazovna struktura stanovnika je loša, čak 88,90% stanovnika ima samo osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Moramo naglasiti da čak 7,2% osoba je bez završene škole što predstavlja veliki problem u daljnjem razvoju područja. Radi vidljivo loše obrazovne strukture, posebna pažnja se mora posvetiti ranom i kvalitetnom obrazovanju stanovnika, posebno onih u mlađoj životnoj dobi.

Programi pomoći stanovništvu, općine sufinanciraju različite opsege socijalnih usluga i socijalnog uključivanja među kojima su najčešće jednokratne pomoći obiteljima, skrb o djeci predškolske dobi, troškovi prijevoza za učenike i studente, prehranu za učenike, pomoć u kući za starije osobe, pomoć za osobe s invaliditetom, pomoć za novorođenče, studentske i učeničke

stipendije, troškovi pogrebnih usluga. JLS financiraju i rad organizacija civilnog društva i vjerskih organizacija. Usluge i programi se sufinanciraju putem natječaja, direktnim izdvajanjem iz proračuna i rjeđe ugovaranjem pružanja usluga. Potpore za školovanje u vidu stipendija i kredita za učenike i studente osiguravaju gotovo sve JLS. Veliko Trojstvo i Veliki Grđevac u suradnji sa Županijom, još od 2008., provode program pomoći u kući za starije osobe. Za provođenje programa i zadovoljavanje svih potreba 200 korisnika programa svakodnevno brine voditeljica, medicinska sestra, šest gerontodomaćica i dva pomoćna radnika. Sve općine sufinanciraju i rad organizacija civilnog društva te izvaninstitucionalne aktivnosti ustanova radi zadovoljavanja potreba prvenstveno osoba s invaliditetom i zdravstvenim teškoćama, djece i mladih ali i starijih osoba. Uz to financiraju se i programi za potporu braniteljima i njihovim obiteljima, te programi u području kulture i sporta.

Od institucionalnih kapaciteta LAG-a važno je istaknuti JLS i Udruge. Područje LAG-a pod administrativnom je upravom 9 jedinica lokalne samouprave i to općina Zrinski Toplovac, Kapela, Rovišće, Veliko Trojstvo, Šandrovac, Severin, Nova Rača, Velika Pisanica i Veliki Grđevac. Jedinice lokalne samouprave već imaju neka iskustva u izradi dokumentacije i provedbi projekata iako je razvidna velika potreba za jačanjem ljudskih resursa unutar JLS, i institucija javnog sektora unutar LAG-a.

Razvijenost civilnog društva se, između ostaloga mjeri i brojem organizacija civilnog društva koje aktivno djeluju na nekom području. Na LAG području je registrirano 261 udruga[3]. Obzirom na djelatnosti prema nomenklaturi registra udruga, velik broj registriranih nevladinih organizacija se odnosi na sportske udruge njih ukupno 43, 12 udruga proizvođača hrane, voćara i vinogradara, 11 lovačkih društava i 7 ribičkih udruga, te samo 1 turistička udruga u Velikom Trojstvu. 46 udruga bave se kulturno-umjetničkom djelatnosti, dok na području LAG-a imamo 78 dobrovoljnih vatrogasnih društava.

3. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA LAG-a UKLJUČUJUĆI SWOT ANALIZU

Društvena i socijalna infrastruktura

Cijeli ruralni prostor LAG-a karakteriziraju niže stope zaposlenosti i ekonomskog rasta što za posljedicu ima kontinuiranu depopulaciju ruralnog područja te migraciju stanovnika prema razvijenijim središtima (Bjelovar, Zagreb). Lokalni razvojni dionici tijekom konzultacijskih procesa posebno su istaknuli probleme slabe povezanosti nerazvijenih ruralnih područja s lokalnim i regionalnim centrima, nedovoljnu kvalitetu i izgrađenost postojeće komunalne i prometne infrastrukture koja još uvijek ne omogućava potrebne uvjete za održivi razvoj ruralnih područja i kvalitetu života na tom području. Priključenost stanovništva na sustave javne odvodnje u ruralnim područjima je nedovoljna. Rubni dijelovi pojedinih JLS-ova imaju najmanji postotak izgrađenosti i/ili priključenosti komunalne infrastrukture, što je posljedica tehničke i financijske zahtjevnosti takvih projekata, ali i slabog financijskog kapaciteta jedinica lokalne samouprave u ruralnim područjima. Pristup brzom i širokopojasnom internetu nedovoljan je i neujednačen na području LAG-a Sjeverna Bilogora, što predstavlja značajan razvojni ograničavajući faktor, u današnje vrijeme. Iako je problem slabe informatičke pismenosti prisutan na području LAG-a i obuhvaća sve dobne skupine, pokazala se potreba za dodatnim informiranjem stanovnika u IKT-u. Organizacije civilnog društva definirale su upravo predloženo, uz niz ostalih mogućih aktivnosti, čime bi se dodatno utjecalo na porast razine kvalitete života. Jedan od problema civilnog sektora u nastojanju postizanja opisanog,

[3] izvor: Registar udruga RH, 2015.

izostanak je prostora. Kao jedan od prijedloga za rješavanje navedenog problema istaknuto je ponovno stavljanje u funkciju zapuštene društvene infrastrukture – područnih škola, vatrogasnih i društvenih domova, starih zgrada i sl. Dodatno, njihovim kvalitetnim opremanjem objedinila bi se ponuda i podigla razina iste u smjeru korištenja novih tehnologija.

Također, na području LAG-a nekoliko puta je naglašena potreba za brigom o socijalno osjetljivim skupinama u društvu, prvenstveno djeci i mladima, ženama, osobama s teškoćama te osobama treće životne dobi. Organiziranjem skrbi i brigom o predmetnim skupinama, te njihovim ponovnim uključivanjem u aktivnosti zajednice, osigurat će se oživljavanje ruralnog područja kroz ključne dionike – stanovnike. Na području LAG-a nalazimo veći broj ribnjaka koji su relativno zapušteni te ih je potrebno dodatno urediti i opremiti, kako bi se isti stavili i u rekreacijsku funkciju za stanovništvo LAG-a Sjeverna Bilogora i njegovih posjetitelja. Uzimajući u obzir broj sportskih udruga i organizacija koje djeluju na području LAG-a, postojeći kapaciteti u sportu su u pojedinim segmentima nedostatni te se sportske aktivnosti realiziraju u neadekvatnim prostorima. U tom procesu treba postići ravnotežu u stvaranju preduvjeta za djecu, mlade, vrhunske sportaše, ali i za potrebe rekreacije stanovnika, jer su ovi preduvjeti značajan pokazatelj ukupne kvalitete života stanovnika LAG-a. Prilikom osmišljavanja potencijalnih projekata, razumijeva se da izgradnja i obnova pješačkih i izgradnja biciklističkih staza nije financijski i ekonomski isplativa obzirom da ne generira nikakve prihode. No, projektom se generiraju velike društvene koristi koje obuhvaćaju porast stupnja sigurnosti stanovništva u prometu, omogućavanje neometanog kretanja za osobe s teškoćama, oblikovanje vizure naselja kao područja koje se vodi premisom zaštite okoliša, stvaranje uvjeta za bavljenje biciklizmom te proširenje ponude i mogućnosti provođenja slobodnog vremena. Dodatne moguće aktivnosti na području LAG-a su izgradnja i opremanje infrastrukture za djecu s teškoćama, kako bi se i ovoj skupini socijalno osjetljivih stanovnika omogućio kvalitetan način života.

Konačno, stanje osnovnih objekata, društvene i fizičke infrastrukture u ruralnim područjima je nedovoljno da podupre potrebe ruralnih sredina i ukoliko se ne poboljša bit će i dalje čimbenik u napuštanju ruralnih sredina i nedostatka socijalne uključenosti.

Poljoprivreda kao najznačajniji gospodarski sektor

Od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava (3.683 PG-a) koji djeluju na području LAG-a Sjeverna Bilogora samo 10,78% mlađe je od 40 godina, dok je njih 47,52% starije od 60 godina. Također, od ukupno 3.631 nositelja OPG-a samo 0,72% ima završen fakultet dok ih čak 13,66% nema završenu niti osnovnu školu. Poljoprivredna proizvodnja je nisko dohodovna, najveće obrađene površine u sustavu poticaja su ratarske kulture (čak 77,58% površina u ARKOD-u), od koji je najzastupljeniji kukuruz (44,34%) te livade i pašnjaci (20,85%) što razvidno ukazuje kako je područje LAG-a Sjeverna Bilogora prvenstveno stočarski kraj. No veliki udio prirodnih livada i pašnjaka znak je još uvijek pretežito ekstenzivne stočarske proizvodnje, naročito ovčarske. Istodobno, veliki udio prirodnih livada i pašnjaka znači da se krma još uvijek priprema od manje vrijednih krmiva sa prirodnih livada. No i stočarstvo je u problemima, tako da se, u razdoblju od 2012. do 2015. godine, samo broj goveda smanjio za čak -16% u prosjeku na području cijelog LAG-a (sve JLS bilježe značajan pojedinačni pad, niti jedna nema porast broja goveda). Na području LAG-a mali je broj proizvođača u sustavu ekološke proizvodnje, kao i u sustavu integrirane poljoprivrede (ispod 1% obrađenih površina). No važno je naglasiti kako uz ova ograničenja i probleme, područje ima velik poljoprivredni razvojni potencijal radi činjenice kako više od 60% PG-a ima površine od 3-20 ha, te postoji duga tradicija poljoprivredne proizvodnje, što ističe nužnost usmjeravanja aktivnosti za „pomlađivanje“ poljoprivrede, a samim time i ruralnog razvoja. Na području LAG-a zamrla je zadružna proizvodnja i općenito udruživanje proizvođača, primjećuje se niža razina suradnje između poljoprivrednika, istraživačkog i prehrambenog sektora s ograničenim kontaktima

između njih, što je u posljednjih nekoliko godina rezultiralo smanjenjem dostupnosti i primjene inovacija, kao i nedostatkom interesa u razvoju inovacijskih projekata. Poljoprivredni proizvođači i prerađivači suočeni su s velikim izazovima koje pred njih stavlja konkurentno tržište i sve veći zahtjevi potrošača za novim proizvodima. Tijekom provedenih radionica naglašena je potreba za definiranom suradnjom s različitim dionicima poput istraživača, poduzetnika, nevladinih organizacija kako bi lakše razvili nove proizvode za tržište. Suradnjom će se osigurati razmjena znanja i informacija o inovacijskim tehnologijama i procesima proizvodnje i prerade s kojima proizvođači nisu upoznati, te u praksi osigurati veća produktivnost, ekonomska isplativost, održivost i učinkovitost resursa u sektoru poljoprivrede. Privatni sektor koji djeluje na području LAG-a relativno je tehnološki slab zbog malog obujma i niskog ulaganja u inovacije. S obzirom na trenutno nisku razinu inovacija, nedostatak formalnog obrazovanja i znanja o inovativnim praksama i procesima, posebna pozornost u programiranju je usmjerena na rješavanje ovog problema na odgovarajući način, kako kroz tipove operacija koje direktno potiču inovacije i ostale operacije koje mogu biti inovativne. Tijekom radionica se naglasilo kako je potrebno kreirati infrastrukturnu i institucionalnu podršku za pokretanje i daljnji razvoj zadruga. Zadruge su prepoznate kao poslovni modeli koji temeljeni na zajedničkom radu, demokratskom i neposrednom načinu upravljanja, stvaraju veću gospodarsku, socijalnu i ekološku održivost. Na radionicama, sudionici su naglasili kako je jedan od većih problema izostanak kvalitetnih mogućnosti plasiranja vlastitih proizvoda i/ili usluga, ali i razmjena informacija o potrebnim minimalnim kupcima. Primijećen je porast potražnje za „lokalnim“ proizvodima provjerenog podrijetla te, posljedično, želja za dodavanjem vrijednosti proizvodima kao i poboljšanje njihovog plasmana. Područje LAG-a Sjeverna Bilogora ima izuzetne gastronomske potencijale, čemu govore u prilog i brojne manifestacije posvećene upravo prehrambenim proizvodima i prerađevinama. Potencijal je, dakle, vrlo velik, no sektor lokalne prehrambene proizvodnje, i s njim povezani kratki lanci opskrbe, još uvijek nailaze na mnogobrojne prepreke, protuslovlja, pa čak i predrasude. Smanjenje troškova poljoprivredne proizvodnje/prerade hrane rezultirat će poboljšanjem kvalitete i sigurnosti hrane što će doprinijeti konkurentnosti te će imati pozitivan utjecaj na prihode u gospodarstvu. Potpora za restrukturiranje i modernizaciju tih sektora mora također osigurati pozitivan utjecaj na okoliš ulaganjima u zelene tehnologije i prakse te racionalno korištenje gnojiva i pesticida. Daljnji razvoj treba se temeljiti na obnovi, očuvanju i poboljšanju biološke raznolikosti i visoke prirodne vrijednosti poljoprivrednog zemljišta (više od 40% područja LAG-a je u mreži NATURA 2000) promicanjem okolišno učinkovitog sustava s naglaskom na organski uzgoj i prateće poljoprivredne proizvodnje u područjima koja se suočavaju s prirodnim i drugim ograničenjima. Sektor lokalne prehrambene proizvodnje izuzetno je značajan jer njegov razvoj donosi brojne gospodarske, okolišne i društvene koristi – osigurava poljoprivrednicima veći udio dodane vrijednosti u cijeni njihovih proizvoda, osnažuje lokalno gospodarstvo, smanjuje emisiju stakleničkih plinova nastalu prijevozom hrane, razvija sustav sigurnosti prehrambenih proizvoda proizvedenih na seoskim domaćinstvima, stanovnicima s nižim primanjima osigurava pristup kvalitetnoj i zdravoj prehrani itd.

Održivo korištenje razvojne resursne osnove neproizvodnim ulaganjima

Tijekom izrade strategije LAG-a Sjeverna Bilogora velik značaj je dan na razvoj diversifikacije djelatnosti i izvora dohotka na PG-ima, s naglaskom na razvoj neproizvodnih ulaganja i to prvenstveno radi visoke prirodne vrijednosti područja. Neproizvodna ulaganja obuhvaćaju ulaganja kojima se ne ostvaruje bitan povrat, dohodak ili prihod i koja ne vode do znatnog povećanja vrijednosti poljoprivrednog gospodarstva određenog korisnika, ali imaju povoljan učinak na okoliš. Naime, neproizvodna ulaganja, kako se isticalo na radionicama javnog, civilnog i privatnog sektora, trebala bi svojom komplementarnom ulogom doprinijeti ispunjenju agroekoloških ciljeva ili obveza, koje je moguće preuzeti u okviru povećanja ekološke

vrijednosti zaštićenih područja. Neproizvodna ulaganja mogu imati različite oblike, od obnove obilježja krajobraza kao što su tradicionalne ograde, močvare i živice do uvođenja i/ili obnavljanja nekog aspekta određenog staništa ili krajobraza kao što je obnova vriština, travnjaka bogatih vrstama ili travnatih rubova bogate flore. Neproizvodna ulaganja će, kako je istaknuto od strane lokalnih razvojnih dionika, doprinijeti tomu da se postigne održiva uporaba poljoprivrednih zemljišta, i to povećavanjem ekološke vrijednosti zaštićenih područja ili doprinošenjem ispunjenju agroekoloških obveza. Područje LAG-a Sjeverna Bilogora još uvijek je nedovoljno prepoznatljivo u okruženju. Posebnost ruralnog područja ne proizlazi samo iz krajobraza, već i iz tradicionalnog načina života te stoga propadanje ruralnih područja osiromašuje kulturno bogatstvo LAG-a. Prerastanje u tržišno spremne atrakcije traži sustavan pristup kojim bi se trebalo definirati nekoliko modela revitalizacije, ovisno o specifičnosti pojedine sredine. Tematizacija, utemeljena na povijesnom razvoju i vezama s okolnim prostorom, pritom je nužna kako bi se izbjegla uniformiranost u prezentaciji i predstavljanju svih mogućnosti i potencijala. Sakralna baština LAG-a nedvojbeno je bogata, no uglavnom je riječ o atrakcijama tercijarnog karaktera. Malo bi ih moglo biti posebno interesantno posjetiteljima, osim uskog segmenta onih koje specifično zanima sakralna baština ili onih na vjerskim putovanjima. Atraktivnost pojedinih građevina može se povećati uvezivanjem u tematski itinerer te zanimljivom, maštovitom interpretacijom u smislu definiranja tematskih parkova, edukativnih puteva i sl. Veći dio infrastrukture kulturne baštine nije stavljen u funkciju iako je započeo razvoj turizma zasnovanog na prvenstveno tradicijskoj te kulturno-povijesnoj baštini, ali to je još uvijek pojedinačna inicijativa entuzijasta nego sustavan razvoj. Valorizacija a posebno promocija vrijedne prirodne baštine je nedostatna. Područje LAG-a obiluje šumama pa je na radionicama istaknuta potreba razvoja šumske rekreacijske infrastrukture. Promjenom navika življenja i potrebe oživljavanja ruralnog područja koja se primjećuje zadnjih nekoliko godina, sve je izraženiji interes za uređenjem prirodne baštine i stavljanjem iste ponajprije u funkciju stanovništva, a tek onda kao dio dodatne turističke ponude. Na radionicama se naglasio izostanak (ili neujednačena) ponuda proizvoda i usluga na području LAG-a. Stanovništvo sustavno razvija suživot s okruženjem, promovira komparativne značajke područja, ali istovremeno naglašava potrebu daljnjeg razvoja mogućnosti i potencijala za djelovanje u razvoju turizma. Viša razina znanja će podići svijest o zaštiti okoliša, povećanje stupnja zaštite prirodnih resursa i biološke raznolikosti, poboljšanje zaštite voda i razumijevanje mogućih utjecaja (pozitivnih i negativnih) poljoprivrede i gospodarenja šumama na okoliš. Dodatno, učinkoviti utjecaj i korištenje okoliša doprinosit će i aktivnosti poljoprivrednih gospodarstava, kroz primjenu obnovljivih izvora energije. Obnovljivi izvori mogu biti i ekonomski konkurentni u pojedinim slučajevima, te zbog svojih osobitosti i različitih čimbenika koji određuju mogućnosti i načine njihova korištenja zahtijevaju multidisciplinaran pristup i pravovremenu edukaciju o mogućnostima primjene istoga. Dodatnu mogućnost stvara i pokrivenost šumskih površina na području LAG-a. Značajan potencijal za proizvodnju šumske biomase nalazi se u privatnim šumama u kojima se uglavnom proizvodi ogrjevno drvo. Zbog sve veće potražnje za drvom potrebno je povećati produktivnost prerade drva na troškovno i okolišno održiv i učinkovit način.

3.1. SWOT ANALIZA

I PRIRODNI (KULTURNI) RESURSI I INFRASTRUKTURA	
SNAGE *(sadašnje povoljne značajke LAG-a Sjeverna Bilogora)*	
Element	*Obrazloženje*
Povoljan geoprometni položaj u Hrvatskoj	Blizina Bjelovara, Zagreba, omogućava stanovnicima LAG-a korištenje gospodarske i društvene infrastrukture tih hrvatskih velikih gradova. Zbog blizine, Zagreba stanovnici se mogu zapošljavati u istima bez potrebe za preseljenjem (dnevna migracija). Dobra prometna povezanost.
Očuvani prirodni resursi	Veliko bogatstvo biološke i krajobrazne raznolikosti. Očuvanost okoliša i značajan poljoprivredni potencijal. Šumski resursi (sirovinska osnova pogodna za razvoj biomase) i poljoprivredni resursi (voćnjaci, povrtlarstvo, ratarstvo i stočarstvo). Područje bogato mineralnim sirovinama i rudnim bogatstvima. 47% područja LAG-a u mreži NATURA 2000.
Mreža pokrivenosti odvoza otpada	Organiziranim odvozom otpada obuhvaćena su sva naselja LAG-a Sjeverna Bilogora.
Raspoloživost energetske i elektroničke infrastrukture	Naselja su pokrivena elektrodistribucijskom mrežom.
Povoljni klimatski uvjeti	Područje kontinentalne klime koja omogućuje cjelogodišnju i diversificiranu turističku ponudu (pogoduje i građevinskoj sezoni). Područje LAG-a pogodno je za rast i razvoj gotovo svih kultura koje se uzgajaju u kontinentalnom dijelu RH.
Povoljna poduzetnička klima	Područje s izgrađenom poduzetničkom infrastrukturom i opremljenim poduzetničkim zonama.
SLABOSTI *(sadašnje nepovoljne značajke LAG-a Sjeverna Bilogora)*	
Element	*Obrazloženje*
Nedostatak dugoročnog strateškog opredjeljenja razvoja područja LAG-a Sjeverna Bilogora	Ne postoji jasno određen plan daljnjeg razvoja u gospodarskom, društvenom, demografskom i prostornom smislu. Planski dokumenti izrađuju se i donose prema trenutnim potrebama bez dugoročnog sagledavanja (refleksija problema izostanka dugoročnih strateških smjernica na nacionalnoj razini).
Nedovoljna istraženost prirodnih potencijala	Nema odluke o budućnosti prirodnih potencijala u smislu njihovog korištenja. Iako se na području LAG-a nalazi niz prirodnih i rudnih bogatstava, prostornim planom nije predviđeno njihovo korištenje za rekreativne ili gospodarske svrhe.
Neuravnotežen razvoj vodoopskrbne i kanalizacijske mreže	Područje LAG-a uglavnom je pokriveno vodoopskrbnom mrežom. Problem vodoopskrbe pojedinih općina nije riješen. Razvoj kanalizacijske mreže znatno zaostaje.

Gospodarske zone	Gospodarske zone nisu dovoljno iskorištene. Nepoznat je interes za investitore u gospodarske zone.
Nedovoljno razvijen sustav gospodarenja otpadom	Sustav gospodarenja otpadom se oslanja na izgradnju Županijskog centra za gospodarenje otpadom.
PRILIKE *(sadašnji i budući, mogući, pozitivni vanjski utjecaji)*	
Element	*Obrazloženje*
Izgradnja sustava odvodnje otpadnih i oborinskih voda	Potrebno je izgraditi kanalizacijsku mrežu prilagođenu veličini LAG-a, odnosno njenih općina i naselja.
Priprema razvojnih programa/projekata za izvore financiranja (strukturni fondovi, JPP)	Izrada programa i projekata koji imaju razvojnu komponentu kroz unapređenje gospodarskih aktivnosti, rast zapošljavanja, strateške smjernice i opredjeljenja, povećanje kvalitete života. Razvojni projekti i programi na razini spremnosti pronalaska financijskih izvora realizacije (spremne potrebne studije: CBA, FS i sl.; suglasnosti, prostorno-planske dokumentacije…) i partnera. Kandidiranje strateških projektnih prijedloga na izvore financiranja za izradu dokumentacije potrebne za kandidiranje na strukturne fondove.
Financiranje razvojnih projekata kroz financijska sredstva EU	Povećani poticaji iz državnih i EU fondova za zaštitu okoliša, posebice slivnih područja koja se prostiru u susjedne županije i države, razvoj infrastrukture, porast turističkog i poljoprivrednog razvoja, npr. razvoj integrirane i organske poljoprivredne proizvodnje, te uporaba obnovljivih izvora energije.
Razvoj suradnje zaštite prirode s poslovnim sektorom, poticanje održivog gospodarstva i energetske učinkovitosti s ciljem zaštite okoliša	Promocija zaštite prirode i održivo korištenje putem zajedničkih projekata s drugim sektorima – posebno turizma i poljoprivrede. Poticajna sredstva iz strukturnih fondova za razvoj održivog turizma (razvoj selektivnih oblika – posebno ruralnog turizma) i poljoprivrede (NATURA 2000, agroekološke mjere) i obnovljivih izvora energije, posebno za potrebe gospodarskog i javnog sektora.
PRIJETNJE *(sadašnji i budući, mogući, negativni vanjski utjecaji)*	
Element	*Obrazloženje*
Upravljanje prirodnom kulturno-povijesnom baštinom	Propadanje kulturne i prirodne baštine zbog nedovoljnog vrednovanja evidentirane baštine (Natura 2000) i izostanka inicijative. Sekundarni uzroci su u najčešće neriješenim imovinsko-pravnim odnosima, neprimjerenom namjenom te izostanka kontrole i nadzora na zahvatima u prostoru.
Održavanje i izgradnja infrastrukture	Ukoliko se nastavi trend gubitka stanovnika doći će do ugroze održavanja i potrebe daljnjeg razvijanja izgrađene infrastrukture što će povratno dovesti do još većeg gubitka stanovnika.
II GOSPODARSTVO	
SNAGE *(sadašnje povoljne značajke LAG-a Sjeverna Bilogora)*	

Element	*Obrazloženje*
Očuvano poljoprivredno zemljište	Povećavaju se površine poljoprivrednog zemljišta. Stočarstvo, koje je tradicionalno najzastupljenija grana poljoprivredne proizvodnje, ima sve preduvjete za razvoj. Klimatska pogodnost za ratarsku, voćarsku i povrćarsku proizvodnju.
Eksploatacija mineralne sirovine	Na području LAG-a nalazi se više nalazišta mineralnih sirovina i rudnih bogatstava koja svojom proizvodnjom i eksploatacijom utječu na razvoj sredine.
SLABOSTI *(sadašnje nepovoljne značajke LAG-a Sjeverna Bilogora)*	
Element	*Obrazloženje*
Slaba ekonomska snaga lokalnih poduzetnika	Lokalna poduzeća nisu ekonomski dovoljno jaka zbog evidentnih otežavajućih uvjeta u kojima posluju u odnosu na velike i srednje (akumuliraju cjelokupni iznos gubitka iznad kapitala).
Nedostatak ulaganja u nove tehnologije u privatnom sektoru	Ne ulaže se u unaprjeđivanje niti jedne proizvodnje na temelju novih saznanja (od poljoprivrede, šumarstva, turizma…)
Neorganiziranost i usitnjenost poljoprivredne proizvodnje	Na području poljoprivredne proizvodnje odnosi među gospodarskim čimbenicima se ne mijenjaju unatoč promijenjenom gospodarskom okruženju.
Nepostojanje turističkih atrakcija i neiskorišteni turistički resursi	Nisu definirane atrakcije koje bi zadržale tranzitne turiste dok postojeći resursi nisu u dovoljnoj mjeri komercijalizirani. Proizvodi lokalnih proizvođača ne plasiraju se kroz turističku ponudu.
PRILIKE *(sadašnji i budući, mogući, pozitivni vanjski utjecaji)*	
Element	*Obrazloženje*
Pozitivni turistički trendovi	Kontinentalni turizam postaje sve atraktivniji. Razvoj dobre turističke ponude, tranzitne turiste velikih tržišta može se usmjeriti i zadržati na području LAG-a.
Promicanje uslužnog sektora	Turistički potencijali i postojeći kapaciteti stvaraju turistički proizvod i obogaćuju turističku ponudu u cilju produženja boravka turista i unapređenja kontinentalnog turizma i upravljanja destinacijom.
Potpora razvoju poduzetništva, obrta i poljoprivrede i šumarstva	Država podupire razvoj mikro, malog i srednjeg poduzetništva, te obrta, kroz programe za stvaranje klastera, zadruga, mreža i udruženja, posebno u cilju smanjenja troškova i povećanja izvoza.
Mogućnost proizvodnje kvalitetne hrane za lokalno tržište	Postoje lokalni proizvođači koji mogu, vrlo kvalitetnim proizvodima, snabdijevati hotele, restorane i tako doprinijeti poboljšanju kvalitete uslužnog sektora (ugostiteljstvo, turizam). No potrebno je povezati ih i dodatno educirati u smislu etičnog poslovanja.

PRIJETNJE *(sadašnji i budući, mogući, negativni vanjski utjecaji)*	
Element	*Obrazloženje*
Centralizacija na većini razina	Odljev kadrova, investicija i poduzetnika (Zagreb/EU). Izostanak uključivanja lokalnih planova u planove višeg reda.
Nedostatak jasne gospodarske strategije nacionalne razine	Nema nacionalne, dugoročne, strategije razvoja, kako ukupne tako i sektorskih.
Siva ekonomija	Izloženost nelojalnoj konkurenciji, slabost zakonskog sustava.
III LJUDSKI RESURSI (STANOVNIŠTVO I DEMOGRAFIJA)	
SNAGE *(sadašnje povoljne značajke LAG-a Sjeverna Bilogora)*	
Element	*obrazloženje*
Raspoloživost radne snage za prerađivačku industriju	39,68% ukupno nezaposlenih su starosti od 20-30 godina, 29,85% starosti više od 50 godina. Veliki broj nezaposlenih nkv = izvor jeftinije radne snage za radno intenzivne aktivnosti u odnosu na npr. Njemačku i dr.
Kvaliteta življenja	LAG Sjeverna Bilogora ugodno je mjesto za život, relativno uređene komunalne infrastrukture u neposrednoj blizini županijskog i državnog središta. Naselja su prilagođena obiteljskom životu. Manja cijena nekretnina u odnosu na Zagreb, uz neposrednu blizinu i dobru prometnu povezanost.
SLABOSTI *(sadašnje nepovoljne značajke LAG-a Sjeverna Bilogora)*	
Element	*obrazloženje*
Nepovoljna demografska kretanja	Naglašena depopulacija ruralnih sredina. Starenje stanovništva LAG-a je izrazito vidljiv trend koji dovodi do smanjenja ukupno aktivnog stanovništva i povećanja ekonomski ovisnog stanovništva.
Nepovoljna dobna piramida stanovništva	Negativni prirast stanovništva. Veliki % stanovništva stariji od 65 godina. Osim opterećenja mirovinskog sustava starenje stanovništva dovodi do brojnih socijalnih problema te će u budućem razdoblju biti potrebno razviti dodatne programe pomoći starijim osobama. Prosječna starost stanovništva je 42 god.
Neodgovarajuća kvalifikacijska struktura radne snage	Postoji relativno dobro kvalificirana radna snaga, ali ima onih zanimanja koja ne odgovaraju razvojnim potrebama gospodarstva, posebno u metaloprerađivačkoj industriji, te je prisutan nedostatak kvalificirane radne snage u ostalim sektorima (zdravstvo, turizam, društvene djelatnosti, socijalna skrb…).
Mala mobilnost radne snage	Nepostojanje motivacije za odlazak iz urbanih područja, neefikasan sustav motivacijskih mjera za rad u ruralnim

	područjima. S druge strane, veliki broj (stručnog) kadra migrira u Zagreb ili u inozemstvo.
PRILIKE *(sadašnji i budući, mogući, pozitivni vanjski utjecaji)*	
Element	*obrazloženje*
Razvitak i unapređenje sustava cjeloživotnog učenja	Kroz mrežu postojećih obrazovnih ustanova provoditi programe obuke i usavršavanja kojima se otvara pristup i stvaraju uvjeti izbora na tržištu rada.
Podizanje kvalitete radne snage	Korištenje državnih potpora za prekvalifikaciju i pristup tržištu rada, poticaji za zapošljavanje, samozapošljavanje i programi za edukaciju/prekvalifikaciju radne snage (poticanje iz nacionalnih i EU izvora).
Provođenje populacijskih mjera	Korištenje nacionalne populacijske politike i programa na državnoj i lokalnoj razini za poticanje rasta nataliteta i privlačenje (naseljavanje) stanovništva u ruralna područja.
Daljnji razvoj obrazovnog sustava	Državna politika usklađivanja obrazovanja prema potrebama tržišta rada (Bolonjska deklaracija). Kvalifikacijski okvir i razvoj sustava odobrenja novih kurikuluma (+ EU izvori financiranja razvoja i implementacije).
PRIJETNJE *(sadašnji i budući, mogući, negativni vanjski utjecaji)*	
Element	*obrazloženje*
Negativan demografski trend	Proces starenja stanovništva uzrokuje povećanje radno neaktivnog stanovništva, odnosno broja umirovljenika, što dodatno opterećuje mirovinski sustav.
Nedostatak koordinacije između institucija višeg obrazovanja i gospodarstva	Neadekvatni profili zanimanja u odnosu na trenutne potrebe sektora kao što je graditeljstvo, dimnjačarske usluge, ličilačke usluge i sl.
Depopulacijski proces u Hrvatskoj	Manjak demografskog impulsa razvoju.
IV UVJETI RAZVOJA PODUZETNIŠTVA I INSTITUCIJA, MEĐUREGIONALNA I MEĐUNARODNA SURADNJA, RAZVOJNI PLANOVI, IZVORI FINANCIRANJA	
SNAGE *(sadašnje povoljne značajke LAG-a Sjeverna Bilogora)*	
Element	*obrazloženje*
Institucionalna potpora za poduzetničke aktivnosti	Postojanje potpornih institucija i odjela u javnoj upravi (usluga HITRO.hr, HGK, HOK, Razvojna agencija, Veleučilište Bjelovar)
Konkurentne cijene stanova, poslovnih prostora i zemljišta na atraktivnim lokacijama	Prednost je blizina Zagreba a znatno niže cijene za 45 do 50%.
Strateško planiranje	LAG razvija projektnu dokumentaciju za razvoj strateških projekata kao potporu razvoju poduzetništva stvaranjem USP-a.

Institucionalizirana međuregionalna i međunarodna suradnja	Razvijena suradnja s LAG-ovima u okruženju (LAG Podravina i LAG Bilogora-Papuk), susjednim JLS i susjednim mađarskim LAG-om Zselicki Lámpások.
SLABOSTI *(sadašnje nepovoljne značajke LAG-a Sjeverna Bilogora)*	
Element	*Obrazloženje*
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi i zemljišne knjige ukupnog administrativnog područja	Sporost pravosuđa, nedovoljno razrađena procedura i nepostojanje iskustva iz prakse u provedbi urbane komasacije i mogućnosti završetaka projekata državne važnosti.
Nedovoljno razvijen marketing područja	Nekoordinacija aktivnosti LAG-a Sjeverna Bilogora, općina u sastavu LAG-a i drugih organizacija, negativno se odražava na razvoj i prepoznatljivog regionalnog „*imagea*“ koji bi privlačio ulagače, goste, turiste; a ,ujedno, smanjuje potporu stvaranja zajedničkih projekata, gospodarske i kulturne ponude i suradnje.
Niska razina primjene strateškog upravljanja	Izražen je problem nedostatka upravljanja provedbom sektorskih strateških dokumenata, odnosno mjera i programa/projekata za njihovu realizaciju. Ne postoji sistematiziranost podataka o financiranju programa i realiziranim projektima. Nepovezanost razvojnih planova sa strateškim dokumentima više razine. Nedostatak strategije gospodarskog razvoja Županije, ujedno je uzrokovan i nedostatkom strategije gospodarskog razvoja nacionalne razine (što je ujedno i prijetnja razvoju LAG-a Sjeverna Bilogora).
Nedostatak financijskih sredstava za razvojne planove	Mali broj projekata spremno za financiranje. Ne udružuju se sredstva za zajedničke projekte. Nemogućnost stvaranja namjenskog fonda sredstava za razvojne planove i projekte.
PRILIKE *(sadašnji i budući, mogući, pozitivni vanjski utjecaji)*	
Element	*Obrazloženje*
Jačanje privlačenja ulaganja	Identifikacijom vlastitih sektorskih mogućnosti razvoja te uređenjem imovinskih i informacijskih standarda stvaraju se preduvjeti za promoviranje LAG-a u cilju privlačenja ulaganja i razvijanja lokalnog gospodarstva. Nacionalni prioritet.
Razvoj strateških partnerstava	Korištenjem EU fondova umrežavati lokalne i regionalne strategije razvoja, povezivanje s regionalnim i prekograničnim strategijama, ulagati u PP/ruralna područja.
Stvaranje financijskog okvira za razvojne planove	Umrežavanje sredstava RH, Županije, LAG-a i općina za izradu i provedbu zajedničkih razvojnih projekata, posebno za Strukturne fondove.
PRIJETNJE *(sadašnji i budući, mogući, negativni vanjski utjecaji)*	
Element	*Obrazloženje*

Birokratiziranost i sporost djelovanja/neriješeni imovinsko-pravni odnosi	Otežano dobivanje različitih dozvola.
Smanjenje prihoda iz državnog proračuna i poreza	Smanjena gospodarska aktivnost i utjecaj globalne krize, kao i širenje sivog tržišta uzrokuju smanjenje prihoda države kroz koje se financiraju ili sufinanciraju razvojni projekti/programi.
Nedostatak strateškog opredjeljenja razvoja na nacionalnoj razini	Nema razrađenih prioritetnih razvojnih projekata niti su poznate dugoročne strateške odrednice. Država ne osigurava dovoljno poticaja i sredstava za regionalne i lokalne razvojne projekte.

V DRUŠTVENE DJELATNOSTI I CIVILNO DRUŠTVO, ZDRAVSTVO, SOCIJALNA SKRB

SNAGE *(sadašnje povoljne značajke LAG-a Sjeverna Bilogora)*

Element	*Obrazloženje*
Razvijeno civilno društvo	Aktivne udruge i suradnja s LAG-om/općinama. One predstavljaju resursnu razvojnu osnovu. Općine imaju razvijen sustav potpora civilnom društvu.
Postojanje sportsko-rekreacijske infrastrukture	Vanjski sportski i rekreacijski tereni, te dvorane i sportska igrališta u sklopu škole omogućuju bavljenje sportom tijekom cijele godine.
Razvijen osnovnoškolski sustav i potpora učenicima srednjih i viših/visokih škola	LAG ima uređene i opremljene osnovne škole, te svake godine provodi programe potpora školskoj populaciji. Općine članice LAG-a subvencioniraju i prijevoz učenika srednjih škola na svom području.
Sustav zdravstvene i socijalne skrbi dobro razvijen	LAG Sjeverna Bilogora ima razvijen sustav pomoći osobama iz osjetljivih skupina društva, također, dobra je povezanost s Gradom Bjelovarom koji ima razvijen sustav zdravstvene i socijalne skrbi. Bilježimo i sve veći porast privatnih domova za stare i nemoćne.

SLABOSTI *(sadašnje nepovoljne značajke LAG-a Sjeverna Bilogora)*

Element	*Obrazloženje*
Nedovoljno razvijeni upravljački kapaciteti civilnog društva	Financijska ovisnost udruga o proračunu općina. Vodstvo i upravljanje udrugama u rukama pojedinaca s nedovoljnim znanjem i iskustvom u upravljanju neprofitnim organizacijama.
Nedovoljno prepoznata i valorizirana kulturna dobra	Uništena valorizirana kulturna dobra nikada više nisu povratila status zaštite.
Visoki troškovi održavanja imovine i opreme (društvena infrastruktura)	Starost javnih objekata i opreme uzrokuje znatne financijske izdatke za financiranje stalnih ulaganja u održavanje, dok se samo manji dio sredstava koristi za modernizaciju i opremanje.

PRILIKE *(sadašnji i budući, mogući, pozitivni vanjski utjecaji)*

Element	*Obrazloženje*
Razvoj i unapređenje sustava cjeloživotnog učenja	Kroz mrežu postojećih obrazovnih ustanova provoditi programe obuke i usavršavanja kojima se stvaraju uvjeti izbora na tržištu rada, kao i dodatnog, vaninstitucionalnog usavršavanja kadrova svih razvojnih sektora.
Podizanje kvalitete radne snage	Korištenje državnih potpora za prekvalifikaciju i pristup tržištu rada, posebno za osjetljive skupine društva (nacionalni i EU izvori). Poticaji za zapošljavanje i programi za edukaciju radne snage.
Razvoj socijalnih usluga kroz suradnju s udrugama i socijalno poduzetništvo	Senzibilizacijom svih društvenih slojeva može se postići podizanje kvalitete života zajednice kao i ciljanih skupina. Mogućnost pojave novih socijalnih usluga i deinstitucionalizacije. Ulaganje u dodatne smještajne i skrbničke kapacitete. Informiranost građana o socijalnim pravima, unapređenje udomiteljstva. Razvijanje volonterizma. Razvoj socijalnih poduzeća koja zapošljavaju osobe s invaliditetom.
Umrežavanje civilnog i poslovnog sektora	Sportske i kulturne udruge su potencijal za turističku ponudu, međusobno umrežavanje postojećih udruga na razini LAG-a, ali i povezivanje s poslovnim sektorom u dopuni djelatnosti i aktivnosti dozvoljenim neprofitnom sektoru.
Unapređenje vještina rukovođenja	Poticati usvajanje znanja i iskustva u vođenju neprofitnih organizacija, promoviranje volonterizma, usklađivanje financiranja organizacija civilnog društva prateći stvarne potrebe i programe udruga. Usklađivanje s primjenom Kodeksa o prioritetima financiranja nevladinih organizacija definiranim na nacionalnoj razini.
PRIJETNJE *(sadašnji i budući, mogući, negativni vanjski utjecaji)*	
Element	*Obrazloženje*
Nedostatno financiranje društvenih djelatnosti	Ne postoji sustav vrednovanja djelovanja civilnog društva, kao ni valorizacija volonterizma. Nacionalna razina provodi razmjerno financiranje udruga što uzrokuje nedostatak financijskih sredstava za prioritetne i vrijedne projekte / djelatnosti. Način, kriteriji i rokovi odobrenja projektnih prijedloga te dodjele sredstava iz programa EU, na decentraliziranoj razini RH, netransparentni su, nejasni te često demotivirajući za lokalne neprofitne organizacije.
Rastuća nezaposlenost i osiromašivanje građanstva, povećanje broja umirovljenika s malim mirovinama	Sve veći pritisak na socijalne programe uz sve manji priljev prihoda.
Sport i rekreacija	Nedostatak sredstava za razvoj sportsko-rekreacijske infrastrukture koja bi bila u službi kvalitete života, ali i razvoja turizma na području LAG-a Sjeverna Bilogora.

4. OPIS CILJEVA LRS TE INTEGRIRANOG I INOVATIVNOG KARAKTERA LRS UKLJUČUJUĆI JASNE I MJERLJIVE POKAZATELJE ZA IZLAZNE POKAZATELJE ILI REZULTATE

Vizija se zasniva na rezultatima analize stanja te razvojnih mogućnosti i potreba i SWOT analize. Polazište za izradu vizije je samo područje LAG-a sa svojim prednostima i slabostima, potencijalima i problemima, jedinstvenostima i nedostacima. Područje prvenstveno karakterizira nekoliko osnovnih elemenata:

- ✓ Tradicija u proizvodnji i preradi poljoprivrednih proizvoda
- ✓ Krajobrazna raznolikost i očuvana biološka raznolikost područja
- ✓ Očuvana kulturno-povijesna i tradicijska baština
- ✓ Stanovništvo koje se oslanja na vlastite snage i sposobnosti

Lokalno partnerstvo (LAG) složilo se da strateškom planiranju valja pristupiti u skladu s načelom „od dna prema vrhu“ (eng. *bottom - up approach*), koji je utemeljen na specifičnostima područja. Strateško planiranje je metoda kojom se definirao ukupni budući razvoj s ciljem utvrđivanja prioriteta koji daju smjernice kako najbolje iskoristiti postojeće potencijale i prirodne resurse da se ostvari najbolji razvoj lokalne zajednice.

Razvoj lokalne zajednice temelji se na načelima uključivanja interesnih skupina, jednakosti te ravnopravnosti. Takav način daje motivaciju i ohrabruje opće sudjelovanje, s posebnim naglaskom upućenim marginaliziranim i izoliranim skupinama društva. Sudjelovanje širokog spektra osoba omogućuje prepoznavanje potreba pojedinaca i grupa, ali i poduzimanje mjera radi njihovog zadovoljenja kao i odgovornost za svoju gospodarsku i svekoliku budućnost. Za postizanje takvog cilja valja prepoznati i ukloniti prepreke koje stvaraju izolaciju i onemogućuju razvoj. Obzirom na prethodno programsko razdoblje tijekom izrade i provedbe LRS LAG-a a izvan okvira provedbe Mjere 202 IPARD programa, jer LAG za istu nije bio odobren, te činjenici kako su sve aktivnosti bile usporene u okviru mogućnosti samofinanciranja LAG-a, dionici LAG-a odučili su sada dati ključan naglasak na već željenu viziju: **Područje snažnog lokalnog partnerstva, razvijenog poduzetništva, moderne poljoprivrede, obrazovanja, rada i odmora u zdravom okruženju.**

Temeljem definiranih razvojnih načela i vizije, skupština LAG-a i šira zajednica pristupili su definiranju strateških ciljeva koji su usklađeni s prioritetima Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020.:

1. poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima (razvijanje baza podataka u ruralnim područjima; jačanje veza između poljoprivrede, šumarstva i znanstvenog sektora) (*op.a. kojem LRS direktno doprinosi samim djelovanjem ureda LAG-a putem provedbe aktivnosti podmjera 19.3 i 19.4*)
2. jačanje održivosti i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede, promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija te davanje potpore održivom upravljanju šumama;
3. promicanje organizacije prehrambenog lanca, dobrobiti životinja i upravljanja rizicima u poljoprivrednom sektoru;
4. obnavljanje, očuvanje i jačanje poljoprivrednih i šumskih ekosustava (bio raznolikost, voda, tlo);
5. promicanje učinkovitog korištenja resursa (vode i energije) i davanje potpore prelasku na gospodarstvo s niskom emisijom ugljika (korištenjem obnovljive energije, smanjenjem emisija stakleničkih plinova, očuvanjem i pohranjivanjem ugljika);
6. promicanje društvene uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj (jednostavnije otvaranje radnih mjesta, promicanje lokalnog razvoja, pojačana dostupnost informacijskih i komunikacijskih tehnologija),

a doprinosom kojima se direktno ostvaruju sva tri cilja ZPP-a:

1. poticanje konkurentnosti poljoprivrede, među ostalim, i kroz višenamjensku i tehnološki inovativnu proizvodnju prilagodljivu klimatskim promjenama te tehnološki moderniziranu prehrambeno-prerađivačku industriju
2. osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i akcije protiv klimatskih promjena uz provedbu načela zaštite okoliša i prirode te očuvanje genetskih izvora
3. postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica, uključujući stvaranje i zadržavanje radnih mjesta.

Pri planiranju mjera(aktivnosti)/tipova operacija za provedbu LRS-a, a time i dostizanja vizije, pri kreiranju razvojnih ciljeva LAG se prvenstveno vodio implementacijom načela LEADER-a/CLLD-a za razdoblje 2014.-2020. koje je prioritetno usmjereno na inovacije, zaštitu okoliša i smanjenje utjecaja na klimatske promjene te na postizanje planiranih rezultata koji donose trajne i vidljive promjene. Načela kojima se u pripremi i planiranju provedbe lokalnog razvoja vođenog lokalnom zajednicom vodio LAG Sjeverna Bilogora su navedena u uvodnom poglavlju LRS.

LAG Sjeverna Bilogora kao svoje razvojne teme odnosno **opće ciljeve** izabrao je **ujednačenost gospodarskog razvoja i povećanje njegove konkurentnosti (s naglaskom na poljoprivredu i ruralni turizam), unaprjeđenje kvalitete života stanovnika jačanjem razvoja komunalne infrastrukture i boljom zaštitom okoliša, te jačanje ljudskih resursa povećanjem znanja i vještina razvojem aktivnosti civilnog sektora.** Svrha djelovanja LAG-a odnosno provedbe njegove razvojne strategije je prvenstveno potaknuti osmišljavanje aktivnosti koje doprinose razvitku u svim zajednicama koje obuhvaća, kako na gospodarskom i infrastrukturnom, tako i na planu očuvanja baštine, unaprjeđenja kulturnog i društvenog života stanovnika te specifične gastronomske i turističke ponude uz očuvanje okoliša i poštivanje principa održivog razvoja. Razvojem LEADER/CLLD programa za poticanje održivog razvoja ruralnih područja Europska unija intenzivno podupire sve razvojne inicijative koje dolaze sa sela, a imaju svoje uporište u načelu održivog razvoja. Ova metodologija predstavlja temelj održivog razvoja ruralnih područja i najznačajniji izvor financiranja ruralnih potreba Europskih zemalja.

Očekivani učinci općih ciljeva moraju biti usmjereni ostvarivanju vizije područja no prvenstveno moraju doprinositi jačanju identiteta, prepoznatljivosti područja LAG-a Sjeverna Bilogora, omogućiti društveni i gospodarski razvoj te povećati kvalitetu života stanovnika. Viziju i ciljeve LAG Sjeverna Bilogora postići će implementacijom prioritetnih aktivnosti/mjera kojima želi dugoročno pridonijeti ukupnom i ujednačenom razvoju područja, koji će maksimizirati održivo korištenje ljudskih, prirodnih i kulturno-povijesnih/tradicijskih resursa, zajedničkim djelovanjem svih dionika lokalnog razvoja.

Strateški ciljevi (SC) LAG-a u 2014.-2020	**Prioritetne Mjere (M)/aktivnosti 2014.-2020. za ostvarenje strateških ciljeva**	**Prioritetni tipovi operacija (TO) 2014.-2020., za realizaciju mjera kojima se ostvaruju strateški ciljevi**
SC 1 Ravnomjeran gospodarski razvoj i povećanje konkurentnosti gospodarstva	M 1.1. Potpora razvoju poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a	
		TO 1.1.1 Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava

SC 2 Razvoj očuvanja, revitalizacije i održivog korištenja razvojne resursne osnove LAG-a jačanjem nepoljoprivrednih djelatnosti	M2.1 Potpora razvoju diversifikacija djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima	TO 2.1.1 Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na PG-ima
SC3 Razvoj i jačanje umrežavanja, partnerstva, suradnje, jednakih razvojnih mogućnosti te potporne društvene infrastrukture	M 3.1 Potpora razvoju društvene infrastrukture	TO 3.1.1 Razvoj opće društvene infrastrukture u svrhu podizanja kvalitete života stanovnika LAG-a
	M 3.2 Implementacija CLLD pristupa lokalnom razvoju te razvoju suradnje i umrežavanju lokalnih razvojnih dionika unutar i izvan područja LAG-a	TO 3.2.1 Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a
		TO 3.2.2 Jačanje kapaciteta LAG-a i lokalnih dionika za provedbu LRS s provedbom operacija unutar CLLD strategije

4.1. CILJEVI, MJERE I TIPOVI OPERACIJA LRS SA PODRUČJA LAG-a TEMELJENI NA MOGUĆNOSTIMA PRR 2014. – 2020.

Strateški cilj 1	**Ravnomjeran gospodarski razvoj i povećanje konkurentnosti gospodarstva**
Obrazloženje cilja	Provedene analize potreba i mogućnosti te SWOT analiza pokazale su kako se razvoj područja LAG-a Sjeverna Bilogora zasnivao na poljoprivredi, odnosno preradi poljoprivrednih proizvoda te šumarstvu/preradi drveta. Cijeli prostor ima veliku krajobraznu raznolikost te velike prostore u mreži NATURA 2000 (47.01% područja LAG-a). Poljoprivreda se tradicionalno zasnivala na proizvodnji i preradi žitarica i industrijskog bilja te krmnih kultura koje su bile osnova za razvijenu stočarsku proizvodnju (govedarstvo, mljekarstvo, uzgoj svinja). U blagim brdskim prostorima se razvijalo voćarstvo te uzgoj vinove loze i povrćarstvo no većinom za vlastite potrebe. Radi velikih šumskih površina područje LAG-a Sjeverna Bilogora imalo je razvijen uzgoj šuma i preradu drveta. No sve gospodarske grane pa tako i poljoprivreda, posebno stočarstvo, te prerada drveta počele su značajnije propadati (broj poljoprivrednih kućanstava od 2003. do danas smanjio se za više od 7000). Gospodarski oporavak je spor, posebno razvoj poljoprivrede u sustavu integrirane i ekološke proizvodnje (proizvodi s višom dodanom vrijednosti, zaštićenog podrijetla, prepoznatljivi na tržištu). Energetski samoodrživa proizvodnja je još uvijek problem na području LAG-a i potrebno je početi s aktivnostima usmjerenim energetskoj učinkovitosti te uvođenju obnovljivih izvora energije. Također, uloga LAG-a je doprinijeti zaštiti te razvoju poljoprivredne proizvodnje usmjereno prema finalizaciji proizvoda za tržište. LAG će svoje aktivnosti usmjeriti na poticanje okolišno održive proizvodnje, posebno u područjima NATURA 2000.

Očekivani rezultati	• Rast zaposlenosti u poljoprivredi i s njima povezanim prerađivačkim djelatnostima • Rast broja projekata sufinanciranih iz fondova EU (PRR 2014.-2020.) • Povećanje ulaganja u modernizaciju i/ili unaprjeđenje procesa rada i poslovanja i/ili povećanje proizvodnog kapaciteta iskazanom kroz povećanje ukupnog standardnog ekonomskog rezultata • Povećanje broja poljoprivrednih gospodarstava koji sudjeluju na lokalnim tržištima, kratkim lancima opskrbe • Razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava
Predviđena financijska alokacija do 2023	➢ 72,68% sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (480.000,00 eura) Ukupno SC1: 55,37% ukupnog iznosa LAG-a za provedbu podmjera 19.2-19.4 PRR 2014.-2020. koji iznosi 866.840,63 (100%)

Indikatori (mjerljivi pokazatelji) rezultata/naziv pokazatelja *(result indicators), CMES/CMEF*		
Ukupna isplaćena sredstva (EUR) iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (javni rashodi)	Ukupan broj sufinanciranih projekata iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (min/maks.)	Broj kreiranih ili očuvanje postojećih radnih mjesta putem sufinanciranih projekata iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020
480.000,00	32	2
Izvor informacija	Izvješća APPRRR i LAG-a Sjeverna Bilogora	

Prioritetne mjere (aktivnosti) za postizanje cilja (očekivanih rezultata) s pripadajućim tipovima operacija za njihovu realizaciju prema mogućnostima PRR 2014.-2020.			
Broj i naziv prioritetne Mjere (aktivnosti)	Sukladnost s Mjerom PRR	Broj i naziv tipa operacije za provedbu Mjere	Sukladnost s tipom operacije iz PRR
M 1.1 Potpora razvoju poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a	6	1.1.4 Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	6.3.1
Doprinos prioritetima i fokus područjima PRR	2 2A		
Prioritetna Mjera (aktivnost) 1.1	Potpora razvoju poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a		
Obrazloženje Mjere (aktivnosti)	Unutar područja LAG-a živi 10.584 ili 38,4% poljoprivrednog stanovništva Županije. Od ukupnog broja poljoprivrednog stanovništva 69,1 % otpada na aktivno poljoprivredno stanovništvo. Od ukupnog broja stanovnika LAG-a 41,4 % je poljoprivredno stanovništvo, u BBŽ je to 20,6 %, a u RH 9,1%, što ukazuje na tipični ruralni karakter područja. Putem ove Mjere i pratećeg tipa operacije za njezinu provedbu LAG će sufinancirati ulaganja u dodanu vrijednost poljoprivrednih proizvoda i njihovu zaštitu, poljoprivrednu proizvodnju kako bi se poboljšala ukupna učinkovitost i održivost poljoprivrednih		

	gospodarstava, uključujući zaštitu okoliša i prilagodbu klimatskim promjenama. Ulaganja u nove i inovativne tehnologije doprinijet će smanjenju troškova proizvodnje i poboljšanje kvalitete poljoprivrednih proizvoda, te time ostvariti pozitivan učinak na dohodak - kao i na otvaranje novih radnih mjesta i njihovu održivost. Nadalje, ulaganja u novu opremu i tehnologiju imat će pozitivan utjecaj na okoliš, osobito na farmama, gdje se trebaju rješavati izazovi vezani uz okoliš i klimatske promjene kroz ulaganja u modernizaciju. Ulaganja u rekonstrukciju i modernizaciju farmi bit će usmjerena na poboljšanje kvalitete fizičke imovine s novim proizvodnim kapacitetima, kako bi se osigurala tehnička i tehnološka obnova farmi bitnih za rast produktivnosti i kako bi se osigurao temelj za dugoročnu konkurentnost. Poljoprivreda na području LAG-a zasniva na malim poljoprivrednim gospodarstvima (više od 87%) i ovom mjerom je potrebno potaknuti njihov održiv razvoj.
Odgovorni za provedbu Mjere (aktivnosti) 1.1	Lokalna akcijska grupa Sjeverna Bilogora, Regionalna razvojna agencija Bjelovarsko-bilogorske županije i druge potporne organizacije i ustanove u javnom vlasništvu, privatne konzultantske tvrtke i organizacije koje će pružiti potporu ciljanim skupinama odnosno korisnicima.

Vremensko razdoblje za provedbu aktivnosti do 2020. (i broj min./maks. projekata)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	N/A	N/A	13	19	0
Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (%, 19.2)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	N/A	N/A	29,53%	43,15%	0,00%
Napomena:	*Detaljna razrada strateškog cilja te prioritetnih mjera (aktivnosti) s pripadajućim tipovima operacija, pripadajućim indikatorima mjerenja rezultata (result indicators) i isporuka (output indicators, ciljanim korisnicima i kriterijima prihvatljivosti) nalazi se u Dodatku 3. i Dodatku 6.*						

Strateški cilj 2	**Razvoj očuvanja, revitalizacije i održivog korištenja razvojne resursne osnove LAG-a jačanjem nepoljoprivrednih djelatnosti**
Obrazloženje cilja	Područje LAG-a Sjeverna Bilogora prostor je iznimno vrijedne prirodne baštine (47,01% područja u mreži NATURA 2000) kao i vrijedne kulturno povijesne i tradicijske baštine. Analiza stanja pokazala je kako cijelo područje nema razvijen identitet i prepoznatljivost odnosno ne koristi svoje komparativne prednosti. Uzrok tomu leži kako u općem slabijem gospodarskom razvoju, tako i u starenju stanovništva (prosječna starost 42,2 godine, više od prosjeka Županije i RH) ali i odlasku mladih u urbana područja s većim razvojnim

	mogućnostima. LAG svojim aktivnostima treba potaknuti održivo korištenje svoje resursne razvojne osnove odnosno kulturno povijesne/tradicijske i prirodne baštine diversificiranjem djelatnosti prvenstveno na poljoprivrednim gospodarstvima kako bi prihodi stanovnika što manje ovisili o jednom izvoru prihoda. LAG će ovim ciljem poticati različita neproizvodna ulaganja kako bi što više omogućio očuvanje krajobrazne i biološke raznolikosti. LAG će time potaknuti porast svijesti o očuvanju prirode svog prostora, njegovu održivu korištenju te, zajedno s prethodnim tipovima operacija iz prethodno navedenih mjera, stvoriti raznoliku ponudu proizvoda i usluga putem kojih će i cijelo područje postati prepoznatljivo na nacionalnoj i međunarodnoj razini.
Očekivani rezultati	• Rast broja projekata sufinanciranih iz fondova EU (PRR 2014.-2020.) • Rast zaposlenosti na poljoprivrednim gospodarstvima putem projekata kojima je dodijeljena potpora iz PRR 2014.-2020. • Rast nepoljoprivrednih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima putem projekata kojima je dodijeljena potpora iz PRR 2014.-2020.
Predviđena financijska alokacija do 2023	➢ 3,10% sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (20.450,00 EUR) Ukupno SC2: 2,36% ukupnog iznosa LAG-a za provedbu podmjera 19.2-19.4 PRR 2014.-2020. koji iznosi 866.840,63 (100%)

Indikatori (mjerljivi pokazatelji) rezultata/naziv pokazatelja *(result indicators), CMES/CMEF*		
Ukupna isplaćena sredstva (EUR) iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (javni rashodi)	Ukupan broj sufinanciranih projekata iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (min./maks.)	Broj kreiranih ili očuvanje postojećih radnih mjesta putem sufinanciranih projekata iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020
20.450,00	2/5	2
Izvor informacija	Izvješća APPRRR i LAG-a Sjeverna Bilogora	

Prioritetne mjere (aktivnosti) za postizanje cilja (očekivanih rezultata) s pripadajućim tipovima operacija za njihovu realizaciju prema mogućnostima PRR 2014.-2020.			
Broj i naziv prioritetne Mjere (aktivnosti)	Sukladnost s Mjerom PRR	Broj i naziv tipa operacije za provedbu Mjere	Sukladnost s tipom operacije iz PRR
M2.1 Potpora razvoju diversifikacije djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima	6	TO 2.1.1 Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na PG-ima	6.4.1

Doprinos prioritetima i fokus područjima PRR	4	6
	4A	6A
Prioritetna Mjera (aktivnost)	Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na PG-ima	

2.1							
Obrazloženje Mjere (aktivnosti)	Putem operacija za provedbu ove mjere LAG će poticati ulaganja u nepoljoprivredne djelatnosti koje se oslanjanju na vrijednu tradicijsku te kulturno povijesnu i prirodnu baštinu područja. Ovakva ulaganja doprinijeti će diversifikaciji prihoda poljoprivrednih gospodarstava te time ostvariti pozitivan učinak na dohodak - kao i na otvaranje novih radnih mjesta i njihovu održivost. Iznimno je značajno podržati diversifikaciju prihoda PG-a jer je trenutno stanje pokazalo kako se na području LAG-a nalazi vrlo visok broj malih poljoprivrednih gospodarstava slabe gospodarske održivosti i značajnih negativnih pokazatelja. Migracijski trendovi mlađih ljudi iz ruralnih područja posljedica su loših životnih i radnih uvjeta za mlade obitelji, niskih mogućnosti zapošljavanja zbog nedovoljne gospodarske održivosti i mogućnosti zapošljavanja. Za razvoj i konkurentnost ruralnih područja neophodno je stvaranje i razvoj novih gospodarskih aktivnosti u obliku novih ulaganja u nepoljoprivredne djelatnosti, a one će doprinijeti generacijskoj obnovi u poljoprivredi i pomoći preusmjeriti negativan migracijski trend, posebno mladih. Diversifikacija prihoda poljoprivrednih gospodarstva kroz nepoljoprivredne djelatnosti doprinijet će stvaranju novih radnih mjesta. Budući da sve veći broj obiteljskih gospodarstava više ne mogu ekonomski održivo poslovati samo od primarne poljoprivredne proizvodnje bez dodatnog prihoda na gospodarstvu, cilj ovih aktivnosti LAG-a je stvoriti alternativu za nedovoljno iskorištenu radnu snagu. Ove potpore doprinose unapređenju gospodarske aktivnosti u ruralnim područjima, održavanju i stvaranju novih radnih mjesta i povećanje prihoda gospodarskih subjekata.						
Odgovorni za provedbu Mjere (aktivnosti) M 2.1	Lokalna akcijska grupa Sjeverna Bilogora, Regionalna razvojna agencija Bjelovarsko-bilogorske županije i druge potporne organizacije i ustanove u javnom vlasništvu, privatne konzultantske tvrtke i organizacije koje će pružiti potporu ciljanim skupinama odnosno korisnicima.						
Vremensko razdoblje za provedbu aktivnosti do 2020.(i broj min./maks. projekata)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	0	0	0	0	2/5
Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (%, 19.2)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	0	0	0	0	3,10%

Strateški cilj 3	**Razvoj i jačanje umrežavanja, partnerstva i suradnje u svrhu jačanja socijalne inkluzije te stvaranja uvjeta jednakih razvojnih mogućnosti uz razvoj društvene infrastrukture**

Obrazloženje cilja	Područje LAG-a Sjeverna Bilogora pogođeno je slabljenjem gospodarstva, s niskim dohotkom po stanovniku, malim izvornim prihodima lokalnih zajednica, porastom nezaposlenosti te posljedično, depopulacijom područja. Za razvoj lokalnih zajednica iznimno je važno stvoriti preduvjete što se postiže razvojem opće društvene infrastrukture. JLS nemaju dovoljno izvornih prihoda kako bi značajnije ulagale u društvenu infrastrukturu važnu za opstanak lokalnih zajednica. Uloga LAG-a je značajna za kreiranje uvjeta i jačanje partnerstva javnog i privatnog sektora koji zajedno osmišljavaju i ostvaruju projekte koji vode poboljšanju života u lokalnim zajednicama. LAG treba jačati kako suradnju unutar svoje lokalne zajednice tako i sa drugim lokalnim zajednicama na nacionalnoj i međunarodnoj razini, posebno u smislu međusobnog povezivanja za prijenos znanja, vještina i u konačnici, suradnjom i umrežavanjem, razvoja novih tržišta za proizvode i usluge sa svog područja. Lokalni članovi partnerstva su aktivatori zajednice, oni se dodatno moraju educirati kako bi dalje animirali širok krug razvojnih dionika te tako jačali koheziju lokalne zajednice koja stvara poticajno okruženje za kvalitetan i održiv socioekonomski razvoj kako područja LAG-a tako i šireg okruženja.
Očekivani rezultati	• Razvoj kvalitete života stanovnika područja LAG-a temeljen na poboljšanju usluga/razvoju društvene infrastrukture, povećanje populacije obuhvaćene unaprijeđenim uslugama/infrastrukturom • Rast projekata sufinanciranih iz fondova EU (PRR 2014.-2020.) • Rast zaposlenosti putem projekata kojima je dodijeljena potpora iz PRR 2014.-2020. • Jačanje veza između različitih razvojnih dionika ruralnih područja razvojem i implementacijom projekata suradnje na nacionalnoj i međunarodnoj razini • Jačanje povezanosti LAG-ova razvojem projekata suradnje na nacionalnoj i međunarodnoj razini • Jačanje upravljačkih sposobnosti organizacija koje pružaju potporu razvoju ruralnog područja • Razvoj društvene uključenosti, smanjenja siromaštva, diversifikacije malog poduzetništva i kreiranje radnih mjesta jačanjem animacije stanovništva i sustava cjeloživotnog učenja te stjecanja znanja i vještina
Predviđena financijska alokacija do 2023	➢ 24,22 % sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (160.000,00 eura) ➢ 100% (koji čini 5% podmjere 19.2) sredstava LAG-a iz podmjere 19.3 (33.022,50 eura) ➢ 100% (koji čini 25% podmjere 19.3 + 25% podmjere 19.2) sredstava LAG-a iz podmjere 19.4 (173.368,13 eura) Ukupno SC3: 42,27 % (366.390,63 eura) ukupnog iznosa LAG-a za provedbu podmjera 19.2-19.4 PRR 2014.-2020. koji iznosi 866.840,63 EUR
Indikatori (mjerljivi pokazatelji) rezultata/naziv pokazatelja *(result indicators), CMES/CMEF*	

Ukupna isplaćena sredstva (EUR) iz podmjere 19.2, 19.3, 19.4 PRR 2014-2020 (javni rashodi)	Ukupan broj sufinanciranih projekata iz podmjera 19.2/19.3 PRR 2014-2020	Broj kreiranih ili očuvanje postojećih radnih mjesta putem sufinanciranih projekata iz podmjere 19.2/19.3 i 19.4 PRR 2014-2020
366.390,63	10	4
Izvor informacija	Izvješća APPRRR i Lokalne akcijske grupe Sjeverna Bilogora, izvješća projektnih partnera	

Prioritetne mjere (aktivnosti) za postizanje cilja (očekivanih rezultata) s pripadajućim tipovima operacija za njihovu realizaciju prema mogućnostima PRR 2014.-2020.			
Broj i naziv prioritetne Mjere (aktivnosti)	Sukladnost s Mjerom PRR	Broj i naziv tipa operacije za provedbu Mjere	Sukladnost s tipom operacije iz PRR
M 3.1 Potpora razvoju društvene infrastrukture	7	TO 3.1.1 Razvoj opće društvene infrastrukture u svrhu podizanja kvalitete života stanovnika LAG-a	7.4.1
M 3.2 Implementacija CLLD pristupa lokalnom razvoju te razvoju suradnje i umrežavanju lokalnih razvojnih dionika unutar i izvan područja LAG-a	19	TO 3.2.1 Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a	19.3.2
	19	TO 3.2.2 Jačanje kapaciteta LAG-a i lokalnih dionika za provedbu LRS s provedbom operacija unutar CLLD strategije	19.4

Doprinos prioritetima i fokus područjima PRR	1			6	
	1A	1B	1C	6A	6B

Prioritetna Mjera (aktivnost) 3.1	Potpora razvoju društvene infrastrukture
Obrazloženje Mjere (aktivnosti)	Ruralni prostori LAG-a imaju usporen gospodarski razvoj te nerazvijenu prateću infrastrukturu, uključujući dostupnost usluga i uvjeta za život što je dovelo do smanjenja broja stanovnika te nedostatka interesa mladih obitelji da žive i rade u ruralnim područjima. Istovremeno, to su područja bogata prirodnim, društvenim i kulturnim nasljeđem. Slabo korištenje resursa je posljedica nedostatka sredstava ali i posljedica nedostatka kvalitetnih lokalnih razvojnih projekata. Rekonstrukcijom i izgradnjom male infrastrukture u ruralnim područjima stvaraju se preduvjeti za poticanje društveno-gospodarskog rasta i zaustavljanje negativnog depopulacijskog trenda u ruralnim područjima. Cilj provedbe operacija u okviru ove mjere je poboljšanje životnih uvjeta u ruralnim sredinama, doprinos atraktivnosti sela i njegovom razvojnom potencijalu za druge aktivnosti te poticanje rasta i društveno - ekonomske održivosti.
Odgovorni za provedbu Mjere (aktivnosti) 3.1	Lokalna akcijska grupa Sjeverna Bilogora, Regionalna razvojna agencija Bjelovarsko-bilogorske županije i druge potporne organizacije i ustanove u javnom vlasništvu, privatne konzultantske

	tvrtke i organizacije koje će pružiti potporu ciljanim skupinama odnosno korisnicima.						
Vremensko razdoblje za provedbu aktivnosti do 2020. (i broj projekata)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	N/A	N/A	8	0	0
Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (%, 19.2)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	N/A	N/A	24,22%	0,00 %	0,00%
Prioritetna Mjera (aktivnost) 3.2	Implementacija CLLD pristupa lokalnom razvoju te razvoju suradnje i umrežavanju lokalnih razvojnih dionika unutar i izvan područja LAG-a						
Obrazloženje Mjere (aktivnosti)	LAG predstavlja partnerstvo javnog, privatnog i civilnog sektora koji zajednički rade na poboljšanju uvjeta života na području LAG-a. Stoga je nužno konstantno educirati stanovnike područja LAG-a o novim modelima i mogućnostima rasta i razvoja, ali usporedo je nužno ispitivati njihove potrebe i viđenje razvoja kako bi se realno stanje odrazilo kroz LRS LAG-a. Članove LAG-a i zaposlenike LAG-a potrebno je dodatno usavršavati kako bi mogli djelovati kao motivatori u zajednici i osmišljavati kvalitetne odgovore na njezine potrebe. Velik broj udruga na području LAG-a omogućuje da se potiče daljnji socijalno gospodarski razvoj područja, posebno njihovom aktivacijom u potpori diversifikaciji djelatnosti i stjecanju znanja i vještina. LAG pruža platformu za stvaranje kvalitetnih veza za provedbu transnacionalnih projekata u kojima se razmjenjuju stavovi, iskustva i primjeri dobre prakse u razvoju poljoprivrede i nepoljoprivrednih djelatnosti. Bogatstvo kulture, prirodnih vrijednosti i očuvanost krajolika dobra su osnova za stvaranje dodatne turističke ponude ili razvoj drugih nepoljoprivrednih djelatnosti na području LAG-a, a oblikovano i temeljeno na primjerima dobre prakse kroz među teritorijalne projekte.						
Odgovorni za provedbu Mjere (aktivnosti) M3.2	Lokalna akcijska grupa Sjeverna Bilogora, projektni partneri u projektima suradnje						
Vremensko razdoblje za provedbu aktivnosti do 2020. (i broj projekata.) - 2 realizirana projekta suradnje (19.3)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	N/A	N/A	0	0	2 provedbe projekta
Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (%, od 19.3)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	N/A	N/A	0,00%	0,00%	100%
Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (% od 19.4)	N/A	N/A	4%	24%	24%	24%	24%
Napomena:	*Detaljna razrada strateškog cilja te prioritetnih mjera (aktivnosti) s pripadajućim tipovima operacija, pripadajućim indikatorima mjerenja rezultata (result indicators) i isporuka (output indicators,*						

	ciljanim korisnicima i kriterijima prihvatljivosti) nalazi se u Dodatku 5.i Dodatku 6.

4.2. OPIS MJERA UKLJUČUJUĆI DEFINIRANJE KORISNIKA, KRITERIJA PRIHVATLJIVOSTI

Detaljan opis mjera, definiranje korisnika i kriterija prihvatljivosti, nalaze se u Dodacima 3.,4.,5., i 6.

4.3. OPIS TEMA PLANIRANIH PROJEKATA SURADNJE I NAČIN ODABIRA PROJEKATA SURADNJE

Radi postizanja europske dodane vrijednosti te jačanja kapaciteta LAG-a Sjeverna Bilogora lokalnom razvojnom strategijom predviđeni su projekti suradnje koji uključuju LAG-ove s područja Republike Hrvatske. Akcijskim planom predviđena je priprema i početak provedbe u 2020. godini.

Tematska područja suradnje su sljedeća:

- **Potaknuti diversifikaciju proizvodnje i prerade u ruralnom kraju i prepoznatljivost lokalnih proizvoda na europskom tržištu**

Opis cilja: Procesom izrade strategije (održanim radionicama) utvrđen je interes poljoprivrednih gospodarstava, ali i malih i srednjih poduzetnika, da u sklopu svoje djelatnosti započnu još jednu djelatnost proizvodnje, s obzirom da klimatski uvjeti te kvaliteta tla to dopuštaju. Stoga se suradnjom želi prikupiti novo znanje o potencijalnim načinima diversifikacije proizvodnje te prenijeti to znanje na lokalnu razinu. Umrežavanjem s nacionalnim LAG-ovima radi promocije proizvoda s ruralnog područja na europskom tržištu. LAG-ovi će odabrati proizvode s najviše potencijala koje će prezentirati na različitim sajmovima i drugim događanjima.

- **Promovirati prepoznatljivost i očuvanje kulturne baštine te tradicionalnih proizvoda, posebno onih sa zaštićenih područja i područja mreže NATURA 2000**

Opis cilja: Umrežavanjem s LAG-ovima na među teritorijalnoj razini želi se razmijeniti iskustvo o dostupnim aktivnostima očuvanja kulturne baštine te tradicionalnih proizvoda, odnosno na koji način se te aktivnosti provode na područjima drugih LAG-ova. Također, projekti suradnje vezani uz navedeni cilj koristit će promociju kulturne baštine i tradicionalnih proizvoda kako bi se osigurala prepoznatljivost područja LAG-a i poticanje ruralnog turizma.

Horizontalni cilj: Razmjenom iskustva s drugim LAG-ovima potrebno je ojačati sposobnosti lokalnog razvojnog partnerstva kako bi prenosili znanje o specifičnim područjima na stanovnike s područja LAG-a. Primjenom primjera dobre prakse iz drugih LAG-ova pokrenut će se razvoj ruralnog kraja te povećati interes za ulaganjima kroz Program ruralnog razvoja, s obzirom na nove ideje prikupljene iz razmjene znanja.

Projekte suradnje planira Upravni odbor te donosi odluku o pokretanju pripremnih aktivnosti za provedbu planiranog projekta suradnje. Prilikom ulaska u projekte suradnje, obavezno je potpisivanje Partnerskog sporazuma ili Sporazuma o suradnji s odabranim LAG-ovima, u kojemu se jasno navode zadaci, prava i obaveze svakog od partnera. Ključni kriterij za odabir projekata je usklađenost predloženog projekta s ciljevima i tematskim područjima definiranim u Lokalnoj razvojnoj strategiji LAG-a. Pripremljeni projekt dostavlja se na bodovanje i odobrenje od strane APPRRR-a.

Shematski prikaz pripreme i provedbe projekta suradnje.

4.4. INOVATIVAN I INTEGRIRAN KARAKTER LRS

LRS LAG-a Sjeverna Bilogora izrađena je provedbom *odozdo prema gore* i strukturirana je na način kako međusobne sukladnosti svakog od programiranih ciljeva, pripadajućih mjera (aktivnosti) te provedbenih tipova operacija, što je razvidno kroz kumulativne doprinose prioritetima i fokus područjima PRR, s ciljem maksimalnog doprinosa horizontalnim, međusektorskim ciljevima – poticanju inovacija s posebnim naglaskom na očuvanje okoliša te prilagodbu i ublažavanje utjecaja klimatskih promjena.

Klimatske promjene

Projektnim aktivnostima koje se odnose na obnovljive izvore i/ili uštedu energije koje se predviđaju provedbom LRS (posebno SC1) doprinosi se ublažavanju negativnih posljedica klimatskih promjena. Ulaganja u okviru dodjele većeg broja bodova uvođenju novih tehnologija i procesa u poljoprivredi omogućit će lakšu prilagodbu i ublažavanje utjecaja klimatskih promjena unutar ruralnog prostora kroz smanjenje emisije štetnih tvari. Aktivnosti očuvanja bio raznolikosti ruralnog prostora imaju pozitivan utjecaj na klimatske promjene pošto se poboljšavaju općekorisne funkcije ruralnog prostora, a pri tome se koriste i alati za informiranje stanovništva o očuvanju ruralnog prostora (SC 1, SC 2). Razvojem lokalne infrastrukture unutar SC 3, dionici će se senzibilizirati za uporabu novih metoda i tehnologija. Poticanjem projekata udruženja potiče se razvoj zajedničke logistike, skladištenja i prijevoza čime se direktno smanjuje emisija ugljičnog dioksida u atmosferu. SC 3 osigurava prijenos znanja i informacija koji se odnose na provedbu svih projekata s posebnim naglaskom na one koji doprinose smanjenju štetnog utjecaja poljoprivredne proizvodnje i aktivnosti diversifikacije djelatnosti na klimatske promjene.

Zaštita okoliša

Područje LAG-a Sjeverna Bilogora visoko je vrijedno prirodno područje s velikim prostorima u mreži NATURA 2000. Provedbom aktivnosti unutar SC 1 i SC 2 LAG će dodatno motivirati ulaganja koja su okolišno prihvatljiva i održiva, imaju pozitivan utjecaj na okoliš i uvode tehnologije i procese koji omogućuju opće poboljšanje okoliša te biološke raznolikosti. Putem aktivnosti pod SC 3 LAG će informirati i motivirati lokalne razvojne dionike, posebno prijavitelje projekata za realizaciju LRS za uporabu tehnologija i zahvata koji koriste materijale koji nisu štetni za okoliš, prihvatljivi su za ljude i okolinu. Isto se odnosi i na razvoj društvene infrastrukture u okviru SC 3 u kojoj će se poseban naglasak dati poticanju provedbe postupaka tzv. „zelene nabave“. Poseban naglasak u postizanju očekivanih rezultata SC 3 biti će prijenos znanja i vještina o tehnologijama i metodama koji čuvaju opći okoliš te posebno pridonose poboljšanju bio raznolikosti područja.

Inovativan karakter LRS

Sama priprema LRS bila je inovativan proces razvoju područja jer su se aktivnosti programiranja razvoja zasnivale na razmjeni mišljenja dionika i njihovu konsenzusu o razvojnim prioritetima. Odabrani tipovi operacija u funkciji su daljnjeg jačanja ključnih razvojnih sektora – poljoprivrede, nepoljoprivredne djelatnosti i turizma za čije jačanje postoji potencijal. Svim operacijama potiče se horizontalna primjena inovacija u turizmu, poljoprivredi i nepoljoprivrednim djelatnostima naslonjenim na ove sektore, posebno kroz pružanje mogućnosti sufinanciranja nabave novih tehnologija. Nabava moderne tehnologije doprinijet će razvoju konkurentnijeg poljoprivrednog i nepoljoprivrednog sektora. Putem SC 2 razvoj područja LAG-a usmjerava se na stvaranje konkurentne i održive poljoprivredne proizvodnje potičući razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na PG-ima, te održivo korištenje prostorne resursne osnove. SC 2 i SC 3 zasnovani su na temelju osmišljavanja aktivnosti koje doprinose održivosti i poboljšanju životnih uvjeta lokalnog stanovništva. Aktivnostima unutar ovog cilja potaknut će se razvoj dodatnih usluga u ruralnim prostorima i izgradnja manje lokalne infrastrukture koja mora biti temeljena na inovativnim pristupima pružanja usluga za lokalno stanovništvo. Ovaj cilj horizontalno potiče razmjenu informacija te stjecanje novih znanja i vještina, naglasak će uvijek biti dan uvođenju novih metoda i tehnologija, a posebna važnost dati će se prijenosu znanja i iskustava u inovativnim razvojnim rješenjima. Tematska područja suradnje kojima se LAG planira baviti orijentirana su na socijalnu inkluziju i inovativne pristupe u rješavanju problema ranjivih skupina društva. Kroz kriterije odabira projekata LAG je stavio poseban naglasak na primjenu inovacija u svim projektima koji se planiraju realizirati putem provedbe LRS.

4.5. USKLAĐENOST S NADREĐENIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA

Usklađenost ciljeva sa prioritetima i fokus područjima (a time i ciljevima Zajedničke poljoprivredne politike RH i EU) PRR prethodno je navedena, dok je usklađenost Mjera i tipova operacija dodatno detaljno prikazana u Dodacima 3., 4., 5. Doprinos LRS-a nadređenim razvojnim dokumentima mjeri se putem indikatora (*outputa*) na razini mjera kojima se kumulativno mjeri ostvarenje rezultata postizanja strateških ciljeva (indikatori rezultata).

Shema usklađenosti LRS s relevantnim nadređenim strateškim razvojnim dokumentima RH			
	LRS - SC1/M1.1	**LRS - SC2/M2.1**	**LRS - SC3/M3.1/M3.2**
ZPP (opći ciljevi)	C1 poticanje konkurentnosti poljoprivrede, među ostalim, i kroz višenamjensku i tehnološki inovativnu proizvodnju prilagodljivu klimatskim promjenama te tehnološki moderniziranu prehrambeno - prerađivačku industriju C2 Osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i akcije protiv klimatskih promjena uz provedbu načela zaštite okoliša i prirode te očuvanje genetskih izvora C3 Postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica, uključujući stvaranje i zadržavanje radnih mjesta.		C3 Postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica, uključujući stvaranje i zadržavanje radnih mjesta.
Prioritet PRR/Fokus područje	P2/FP-2A	P4/FP-4A	P1/FP-1A, 1B, 1C; P6/FP-6B

Strategija razvoja turizma RH do 2020.	C4 Povećanje turističke potrošnje	C1 Poboljšavanje strukture i kvalitete smještaja C2 Novo zapošljavanje C3 Investicije	C3 Investicije C4 Povećanje turističke potrošnje
Strategija razvoja poduzetništva u RH 2013.-2020.	C1 Poboljšanje ekonomske uspješnosti C4 Poboljšanje poduzetničkih vještina	C1 Poboljšanje ekonomske uspješnosti C4 Poboljšanje poduzetničkih vještina	C1 Poboljšanje ekonomske uspješnosti C2 Poboljšan pristup financiranju C3 Promocija poduzetništva C4 Poboljšanje poduzetničkih vještina C5 Poboljšano poslovno okruženje
Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2014.-2020.	C1 Osiguravanje uvjeta za uspješnu borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu C2 Osiguravanje uvjeta za sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih kao i smanjenja broja siromašnih i socijalno isključenih osoba	C1 Osiguravanje uvjeta za uspješnu borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu C2 Osiguravanje uvjeta za sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih kao i smanjenja broja siromašnih i socijalno isključenih osoba	C2 Osiguravanje uvjeta za sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih kao i smanjenja broja siromašnih i socijalno isključenih osoba C3 Uspostavljanje koordiniranog sustava potpore skupinama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, te sustava praćenja i evaluacije
Županijska razvojna strategija **Bjelovarsko-bilogorske županije** 2011.-2013.(2015.)	SC 1: Povećanje konkurentnosti gospodarstva Županije	SC 1: Povećanje konkurentnosti gospodarstva Županije SC 2 Unaprjeđenje društvene infrastrukture i povećanje kvalitete života	SC 2 Unaprjeđenje društvene infrastrukture i povećanje kvalitete života

4.6. OPIS ODABIRA PROJEKATA NA RAZINI LAG-a

Način odabira projekata na razini LAG-a definira se njegovim internim procedurama, a osnova za njihovu izradu, koja je ovdje opisana, mora biti u skladu sa Smjernicama i aktivacijom LAG

natječaja koje, uz prethodnu suglasnost Upravljačkog tijela, izrađuje Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
Postupak odabira projekta se provodi na LAG razini i sastoji se od sljedećih faza:
1. faza: administrativna kontrola projekta
2. faza: ocjenjivanje projekata
3. faza: odabir projekata od strane UO LAG-a i
4. faza: prigovori na odluke LAG-a.
1. faza - Nositelj projekta podnosi prijavu projekta odabranom LAG-u na način i prema uvjetima i rokovima propisanim LAG natječajem. Cilj predmetne faze je utvrditi pravovremenost i potpunost prijave te prihvatljivost nositelja sukladno propisanim LAG natječajem. U slučaju neispunjenja pojedinog kriterija projekt se isključuje iz daljnjeg postupka odabira.
2. faza – Cilj faze je provjeriti usklađenost projekta s uvjetima prihvatljivosti i kriterijima odabira iz LRS, utvrđivanje prihvatljivih troškova/aktivnosti i iznosa istih, intenziteta i iznosa potpore, broja bodova po projektu, a sve to zavisno o tipu operacije. Ocjenjivanje projekata obavlja Ocjenjivački odbor LAG-a kojeg imenuje LAG Sjeverna Bilogora. Članovi Ocjenjivačkog odbora LAG-a ne mogu biti članovi niti jednog tijela LAG-a koje sudjeluje u postupku odabira projekata. Nakon što završi ocjenjivanje, za pozitivno ocijenjene projekte formira se rang lista. Rang lista mora sadržavati jasno obrazloženje za svaku preporuku pojedinog projekta za odabir uz obavezno naznačen naziv projekta, prihvatljive troškove/aktivnosti, najviši iznos prihvatljivog troška ili aktivnosti, intenzitet i iznos potpore te ostvareni broj bodova uz jasnu napomenu UO LAG-a o opravdanosti projekta. Na listi se nalaze i projekti koji su isključeni iz odabira.
3. faza - LAG Sjeverna Bilogora prilikom odabira projekata mora osigurati:
- nakon isključenja članova UO LAG-a kod kojih je utvrđen sukob interesa, najmanje 51% članova UO LAG-a mora imati pravo glasa prilikom odlučivanja,
- za odabir projekta mora glasovati natpolovična većina članova UO LAG-a s pravom glasa,
- bilo koja pojedinačna interesna skupina ne posjeduje više od 49% glasačkih prava prilikom odlučivanja,
- od članova UO LAG-a koji su glasovali za projekt najmanje 50% glasova pripada partnerima koji ne pripadaju tijelima javne vlasti,
- kvorum od 51% članova mora fizički prisustvovati sjednicama UO LAG-a kako bi odluke bile pravovaljane, odnosno upotreba pisane procedure kako bi se omogućio kvorum nije dozvoljena,
- glasovanje upotrebom pisane procedure je dozvoljeno sukladno čl. 34 Uredbe (EU) br. 1303/2013. uz poštivanje kvoruma,
- nepristranost i transparentnost prilikom odabira projekata,
- jednakost u postupanju prema svim nositeljima projekata i svim uključenim stranama prilikom postupka odabira projekata,
- zaštita osobnih podataka i
- zabrana diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su : rasa, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovina, rođenje, naobrazba, društveni položaj ili druge osobine. Članovi UO LAG-a moraju imati relevantnu dokumentaciju prilikom odlučivanja i unaprijed biti obaviješteni o održavanju sjednice. Na zahtjev članova UO ocjenjivači ili osobe koje provode administrativnu kontrolu mogu prisustvovati sjednicama kako bi obrazložili projekt. UO LAG-a nije obvezan prihvatiti preporuku ocjenjivača i osoba koje provode administrativnu kontrolu projekta, ali mora biti zabilježen jasan razlog za donošenje takve odluke. Ako se dogodi takva situacija UO LAG-a mora dokazati vlastitom provjerom da projekt nije ili je prihvatljiv. Članovi UO moraju odobriti i isključenje projekata

iz postupka odabira. Nakon odabira projekata LAG Sjeverna Bilogora izdaje odluke i šalje ih nositeljima projekata.
4. faza – Nositelji projekata imaju pravo podnijeti prigovor na odluke LAG-a Sjeverna Bilogora zbog:
- povrede odredbi LAG natječaja,
- pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i /ili
- pogrešne primjene pravnog propisa na kojem se temelji odluka.
LAG Sjeverna Bilogora imenuje članove tijela LAG-a nadležnog za prigovore. Prigovor se podnosi preporučenom poštom na adresu LAG-a u roku propisanom natječajem. Odluke tijela LAG-a nadležnog za prigovore su konačne i ne mogu biti promijenjene od strane UO LAG-a.

Tekst LAG natječaja sadrži:
- predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava LAG natječaja,
- uvjete prihvatljivosti nositelja projekta i dokumentaciju,
- uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju,
- kriterije odabira projekata i dokumentaciju,
- prihvatljive i neprihvatljive troškove,
- detaljni postupak odabira projekata,
- visinu i intenzitet potpore (s jasno definiranim uvećanjima),
- način, uvjete i rokove prijave projekta i
- popis priloga i obrazaca.
LAG natječaj može sadržavati i druge dokumente poput vodiča i sličnih dokumenata. Pripadajući obrasci, vodiči, prilozi i ostali dokumenti moraju biti javno objavljeni na mrežnoj stranici LAG-a. LAG Sjeverna Bilogora može pomoći u pripremi projekata u vidu edukacija, treninga ili savjetovanja, ali mu je zabranjeno pisanje projekata, pripremanje natječajne dokumentacije i obrazaca za projekte koji se planiraju provoditi putem odabrane LRS. LAG natječaj je moguće izmijeniti i/ili ispraviti najkasnije do dana koji prethodi datumu kojim počinje rok za prijavu projekata, pri čemu se predmetna izmjena i/ili ispravak objavljuje na mrežnoj stranici LAG-a.
Odabir projekata mora biti nepristran i transparentan što se osigurava sprječavanjem sukoba interesa (Uredbama (EU, Euratom) br. 966/2012 i (EU) br. 1268/2012.). Sukob interesa ne postoji ako osoba koja sudjeluje u postupku odabira projekata nije osobno, kao niti članovi njegove obitelji (bračni ili izvanbračni drug, dijete ili roditelj) sljedeće:
- zaposlenik, član, član Upravnog ili bilo kojeg drugog tijela ili čelnik Upravnog tijela nositelja projekta niti bilo koje druge fizičke ili pravne osobe povezane na bilo koji način s nositeljem projekta (partnerski odnos u provedbi projekta i sl.) i
- u odnosu na nositelja projekta ima bilo kakav materijalni ili nematerijalni interes, nauštrb javnog interesa i to u slučajevima obiteljske povezanosti, ekonomskih interesa ili nekog drugog zajedničkog interesa.
Osobe koje sudjeluju u postupku odabira projekata moraju biti upoznate s popisom nositelja projekata, nakon toga te osobe potpisuju Izjavu o nepristranosti i povjerljivosti koja je objavljena na službenoj stranici APPRRR-a i kojom se potvrđuje da se niti one niti članovi njihovih obitelji ne nalaze u sukobu interesa. Izjavom osoba potvrđuje da će u postupku odabira projekata postupati časno, pošteno, savjesno, odgovorno i nepristrano čuvajući povjerljivost podataka i informacija te vlastitu vjerodostojnost i dostojanstvo. Ukoliko dođe do sukoba interesa osoba koja sudjeluje u postupku odabira projekata obvezna je o tome odmah izvijestiti ostale sudionike i nadležno tijelo LAG-a te pisanim putem zatražiti izuzimanje. Zaposlenice LAG.-a Sjeverna Bilogora dužne su voditi Registar evidencije potencijalnog sukoba interesa te pitanje sukoba interesa mora biti uključeno u dnevni red sjednica, sastanaka i povjerenstva LAG-a.

Tijekom natječaja LAG će organizirati minimalno 3 radionice za potencijalne prijavitelje s jasnim uputama oko projektne prijave u cilju ispunjavanja temeljnih načela LEADER/CLLD-a. LAG ima jasno navedene kontakte i vrijeme u kojemu će odgovarati na pisane i usmene upite potencijalnih korisnika, zaključno do jedan dan prije zatvaranja natječaja LAG-a za provedbu LRS.
Projektni prijedlozi zaprimaju se putem službene adrese LAG-a. Ocjenjivanje projektnih prijedloga provodi se prema unaprijed definiranim i javno dostupnim kriterijima. U slučaju da 2 ili više projektnih prijedloga imaju jednak broj bodova, primjenjuje se načelo prvenstva predaje projektnog prijedloga na natječaj. LAG Sjeverna Bilogora dužan je u ime i za račun nositelja projekta podnijeti Zahtjev za potporu putem AGRONET-a u roku 60 dana od dana donošenja odluke na LAG razini. Postupak dodjele potpore ne može trajati duže od devedeset dana (90) od dana zaprimanja potpunog Zahtjeva za potporu do dana donošenja Odluke o dodjeli sredstava odnosno Odluke o odbijanju Zahtjeva za potporu.
LAG Sjeverna Bilogora dužan je barem jednom tijekom razdoblja provedbe projekta provjeriti provedbu projekta posjetom lokaciji ulaganja.

5. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS

Proces izrade LRS LAG-a započeo je u listopadu 2015. godine i trajao sve do ožujka 2016. godine, a temeljen je na osnovnim načelima CLLD pristupa koji je korišten u izradi:

- Razvoj utemeljen na značajkama na lokalnog područja – kroz izrađenu osnovnu analizu područja utvrđene su prilike, prijetnje, snage i slabosti područja koje obuhvaća LAG te su odabrani ciljevi razvoja koji se temelje na maksimiziranju snaga i na otklanjanju slabosti koje se pojavljuju uz korištenje prilika vanjskog okruženja.
- Pristup odozdo prema gore – metodologija koja je korištena u izradi LRS počiva na uključivanju širokog kruga zainteresiranih dionika u proces izrade i to putem javnih savjetovanja, intervjua, održavanjem info-dana.
- Inovativan pristup lokalnom razvoju – ciljevi, mjere i tipovi operacija koji su definirani kroz LRS sadrže inovativne pristupe u razvoju ruralnog područja LAG-a. Aktivnosti podrazumijevaju nabavu tehnologija i mehanizacije koja se primjenjuje u inovativnih proizvodnim procesima, potiču se akcije koje na inovativan način rješavaju lokalne potrebe i animiraju lokalno stanovništvo.
- Integrirani i multisektorski pristup – ciljevi i aktivnosti međusobno su integrirane te ostvarenje jednog cilja doprinosi boljem i bržem ostvarenju ostalih ciljeva. Posebno se to ogleda u komplementarnosti ciljeva 1,2 i 3, dok je cilj 3 ujedno integriran kao krovni cilj kroz koji se odvija cjelokupna administracija aktivnosti unutar LRS te osigurava efikasna provedba planiranih akcija.
- Umrežavanje i suradnja – Strategijom se potiču aktivnosti umrežavanja – kako na horizontalnoj razini, među pojedinim poljoprivrednim proizvođačima, tako i po vertikalnoj osnovi, povezivanje ponude i potražnje – odnosno proizvođača i kupaca kroz kratke lance opskrbe. Suradnja je usmjerena na oblikovanje i provedbu među teritorijalnih projekata unutar definiranih tematskih područja, a s ciljem povezivanja LAG-ova te stanovništva LAG-a.
- De-centralizirana administracija (isporuka projekata preko LAG-a) – LRS predviđa određena sredstva kojima će financirati projekte sa svog područja. Kriteriji za odabir projekata opisani su u LRS, jasno su definirani i u skladu sa Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020.

Za potrebu izrade LRS formirana je stručna skupina koja je aktivno sudjelovala u svim fazama izrade. Stručna skupina formirana je prema načelu sektorske zastupljenosti koja je bila izražena u područjima koja su se obrađivala u Osnovnoj analizi, ali i na temelju definiranih ciljeva razvoja. Uspostavljena skupina brojala je ukupno 13 članova, predstavnika Upravnog i Nadzornog odbora, Skupštine, stručnih službi LAG-a, civilnog, privatnog i javnog sektora. U proces izrade Strategije aktivno su uključeni i članovi Skupštine i Upravnog odbora kojima je prezentiran proces izrade Strategije, raspravljalo se o ključnim pitanjima oko definiranja ciljeva razvoja, financijske alokacije, mehanizmima provedbe i administracije LRS. Upravni odbor i Skupština potvrđivali su izrađene nacrte pojedinih poglavlja te konačni nacrt LRS. Lokalni dionici, stanovnici LAG-a, predstavnici privatnog, javnog i civilnog sektora uključeni su u pripremu LRS kroz sudjelovanje na javnim savjetovanjima, specijaliziranih radionica i kroz odrađene intervjue prilikom prikupljanja projektnih ideja za formiranje Baze projekata. Popis sudionika u izradi LRS nalazi se u Dodatku 7.

Poglavlje / tema	**Aktivnosti i korištene metode**	**Broj sudionika**
Određivanje sadržaja LRS i metoda rada	13.10.2015. održan je uvodni sastanak vanjskog stručnjaka sa Predsjednikom LAG-a i zaposlenicima, voditeljem i stručnim suradnicima na kojem je dogovoren hodogram izrade strategije, osnovna poglavlja koja će se obrađivati te su određene metode rada. Određeno je da se u izradi Strategije treba animirati čim više sudionika kako bi se postigla ravnomjerna zastupljenost ključnih dionika razvoja LAG-a te LRS izradila kao provedbeni dokument. 13.10.2015. godine održan je sastanak Upravnog odbora na kojem je vanjski stručnjak prezentirao prijedlog hodograma i istaknule su se glavne teme koje moraju biti jasno navedene u Strategiji – jasna povezanost osnovne analize, SWOT analize i ciljeva razvoja. Ciljevi moraju odražavati inovativne metode kojima se želi podupirati razvoj područja LAG-a. 13.10.2015. godine održana je i prva, uvodna radionica koju je za članove radne skupine održao vanjski ugovoreni stručnjak na temu Implementacija LEADER pristupa razvoju ruralnih područja EU i RH – uvod u izradu LRS	22 sudionika 10 osoba 22 osobe
Osnovna analiza i SWOT	U razdoblju od 06.10. do 01.12. 2015. godine prikupljali su se ulazni podaci za Osnovnu analizu te se izrađivao prvi nacrt analize. Metode koje su korištene u prikupljanju podataka bili su anketni upitnici za dionike s područja LAG-a, provedeni su intervjui sa predstavnicima privatnog, javnog i civilnog sektora kako bi se utvrdilo stvarno stanje i pripremili zaključci i ulazni podaci za SWOT analizu. U okviru konzultacijskih procesa, ugovoreni vanjski stručnjak (konzultant), je pripremio i održao i drugu radionicu za predstavnike radne skupine koja se održala na temu „Osnovna analiza LAG-a Sjeverna Bilogora sa analizom razvojnih mogućnosti i ograničenja te nacrtom SWOT analize“ u Rovišću. Prvi nacrt osnovne analize prezentiran je Upravnom odboru 30.12.2015.godine. Svi članovi Upravnog odbora analizu su primili unaprijed za pripremu komentara. Temeljem nalaza SWOT analize na sastanku su se pripremili prijedlozi ciljeva razvoja, a temeljem mjera Programa ruralnog razvoja koje najbolje zadovoljavaju identificirane potrebe LAG-a. Na sjednici Skupštine LAG-a 30.12.2015. održana je radionica „Analiza mogućnosti i potreba LAG područja te uloga LAG-a u financiranju razvojnih projekata na kojoj	53 sudionika

	su prezentirane Osnovna analiza i SWOT analiza. Članovi su iznijeli svoje komentare koji su ugrađeni u analize. Članovi radne skupine i djelatnici LAG-a sudjelovali su u izradi analiza kroz prikupljanje dokumentacije i statističkih podloga i intervjua. Nakon izrađene analize, davali su svoje komentare i prijedloge za poboljšanje. Osnovna analiza prošla je javne konzultacije putem mrežne stranice LAG-a Sjeverna Bilogora u razdoblju od 15.01. do 01.02.2016. godine.	
Definiranje vizije razvoja	Vizija razvoja definirana je temeljem dobivenih ulaznih podataka na sastanku Upravnog odbora 21.12.2015. godine. Članice i članovi Upravnog odbora popunili su anketne upitnike u kojima su davali prijedloge temeljnih razvojnih koncepata, načela razvoja LAG-a te prijedloge vizije. Temeljem dobivenih povratnih informacija izabran je jedan prijedlog koji je uvršten u Strategiju.	27 sudionika
Razrada ciljeva	Sastanci radne skupine povezani s raspisivanjem tematskih ciljeva razvoja održani su 21.12.2015. i 12.01.2016. godine. Članovi tematskih radnih skupina, prema zadanom obrascu, definirali su aktivnosti i tipove operacija za provođenje Strategije razvoja LAG-a. Prema dobivenim povratnim informacijama, vanjski stručnjaci izradili su nacrt ciljeva koji je poslan svim članovima RS na komentare i daljnje prijedloge. Ciljevi, aktivnosti i tipovi operacija predstavljeni su na radionici održanoj 16.02.2016. godine kada su i službeno usvojeni od strane Upravnog odbora.	22 sudionika
Izrada Baze projekata	Baza projekata uspostavljena je kako bi se provela analiza spremnosti lokalnih dionika za provedbu Strategije. Stručne službe LAG-a pripremile su interni akt kojim se uređuje uspostava baza, kriteriji za odabir projekata, način prijave projekata u bazu, upute za prijavitelje i popratne procedure. Poziv za dostavu prijedloga u Bazu projekata otvoren je 06.10.2015. godine i bio je otvoren do 01.03.2016. godine. U sklopu Baze projekata održane su radionice vezane za prezentaciju LRS, ciljeve koji se žele postići, način financiranja projekata te predstavljanje Baze projekata. Održano je ukupno 7 radionica: Nova Rača 28.10.2015.; Rovišće 29.10.2015.; Veliki Grđevac 1.12.2015.; Šandrovac 1.12.2015.: Kapela 2.12.2015.; Veliko Trojstvo 12.02.2016.godine. Ukupno su pristigla 145 projektna prijedloga od čega su fazu evaluacije uspješno zadovoljilo 81 projektni prijedlog - uvršteni u Bazu projekata.	165 sudionika
Izrada akcijskog plana	Akcijski plan izrađen je u koordinaciji s radnom skupinom i stručnim službama LAG-a, a temeljen je na podacima Baze projekata i povratnim informacijama o spremnosti pojedinih projektnih prijedloga.	13 sudionika
Način praćenja i provedbe LRS	Stručna služba LAG-a sudjelovala je u u pripremi načina praćenja provedbe LRS. Način praćenja definiran je sukladno postavljenim indikatorima provedbe te je osmišljen efikasan i kvalitetan način provedbe LRS, a povezano s obveznim izvještavanjem.	5 sudionika
Financijski okvir provedbe LRS	Temeljem izrađenog Akcijskog plana izrađen je Financijski okvir provedbe Strategije kojim se određuju alokacije potrebne za provedbu definiranih ciljeva. Financijski okvir izradile su tematske skupine i stručne službe LAG-a, a pod mentorstvom vanjskog	27 sudionika

	stručnjaka. Komunikacija oko izrade financijskog okvira tekla je elektronskim putem.	
Definiranje ukupne LRS	Konzultacijskim procesom s vanjskim stručnjakom dodatno su pregledani svi dijelovi LRS te provjerena kohezijska logika nacrta. Provedena su konačna usuglašavanja kako bi se dokument pripremio za prihvaćanje od strane Skupštine. Usuglašen nacrt LRS dostavljen je elektroničkom poštom svim članovima Skupštine kako bi se kvalitetno pripremili za korekcije/odobrenje.	13 sudionika

5.1. OPIS PARTNERSTVA

Struktura i sastav partnerstva udruge LAG-a Sjeverna Bilogora nalazi se u Dodatku 8.

6. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

Akcijski plan prikazuje gantogram planiranog tijeka implementacije mjera (aktivnosti) za postizanje očekivanih rezultata strateških ciljeva LRS, u programskom razdoblju 2014.-2020. Akcijski plan ujedno sadrži i planirani broj projekata u navedenom programskom razdoblju, za čije se prikupljanje planiraju otvoriti javni pozivi (natječaji) LAG-a za provedbu LRS (sukladno Bazi prikupljenih projektnih ideja).

SC/M/TO	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Ukupno projekata min./maks.
SC1	N/A	N/A	N/A	N/A	13	19	0	32
M1.1	N/A	N/A	N/A	N/A	13	19	0	32
TO1.1.1	N/A	N/A	N/A	N/A	13	19	0	32
SC2	N/A	N/A	N/A	N/A	0	0	2/5	2/5
M2.1	N/A	N/A	N/A	N/A	0	0	2/5	2/5
TO2.1.1	N/A	N/A	N/A	N/A	0	0	2/5	2/5
SC3	N/A	N/A	N/A	N/A	8	2	0	10
M3.1	N/A	N/A	N/A	N/A	8	0	0	8
TO3.1.1	N/A	N/A	N/A	N/A	8	0	0	8
M3.2	N/A	N/A	N/A	N/A	0	0	2 provedbe	2
TO3.2.1	N/A	N/A	N/A	N/A	0	0	2 provedbe	2
TO3.2.2	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A

7. NAČIN PRAĆENJA I PROCJENE PROVEDBE LRS

Praćenje provedbe LRS LAG-a Sjeverna Bilogora obuhvaća stalno praćenje, mjerenje učinaka provedbe strategije, kriterije ocjenjivanja te indikatore za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti

projekata. Praćenje i evaluacija (ocjenjivanje) sastavni je dio redovnih aktivnosti LAG-a. Statut LAG-a te interni pravilnici o radu LAG-a, definirali su zadaće LAG-a, koje, između ostalog, obuhvaćaju zadaće praćenja, izvješćivanja i ocjenjivanja učinkovitosti rada LAG-a odnosno, provedbe strategije koja je dala smjernice i okvir za rad LAG-a. Zadaće su raspoređene između Upravnog i Nadzornog odbora, Skupštine te operativnih tijela, odnosno, zaposlenika LAG-a. Za implementaciju provjere učinka i relevantnosti LRS-a LAG će: uspostaviti bazu podataka o korisnicima i projektima od raspisivanja natječaja i zaprimanja do odobrenja i realizacije. Baza će sadržavati podatke o odobrenim/neodobrenim projektima po natječajima, sa podacima o korisniku, vrsti i iznosu ulaganja, intenzitetu ulaganja, realizaciji provedbe. Baza će imati uspostavljeni sustav praćenja prema indikatorima LRS (kako bi se pratio doprinos ciljevima) te vrstama korisnika, lokacijama provedbe (s NATURA 2000 područjima) itd. Baza je elektronička s mogućnostima pripreme analitičkog izvješćivanja kvalitativnog i kvantitativnog, odnosno narativnog i indikatorsko-financijskog. LAG će provesti sustav edukacije za provedbu samo analize i vanjske evaluacije.

Strategija je predmet redovitog praćenja, minimalno na godišnjoj razini, kako bi se procijenio napredak u provedbi te identificirale sve potencijalne razlike između planiranih i provedenih aktivnosti. Redovito praćenje će se provoditi putem:

- pripreme i usvajanja redovitih godišnjih izvješća o provedbi strategije i postizanja ciljeva, temeljem definiranih pokazatelja napretka, formiranih za praćenje ciljeva, odnosno aktivnosti,
- izrade i usvajanja redovitih godišnjih izvješća institucija/organizacija/ustanova/ gospodarskog sektora s područja LAG-a,
- pripremu i donošenje redovitog izvješća o radu i provedbi strategije, temeljem godišnjeg operativnog plana implementacije strategije,
- pripremu i provedbu redovitih izvješća o provedbi pojedinačnih projekata za realizaciju aktivnosti utvrđenih strategijom, na području LAG-a.

Ocjenu aktivnosti LAG-a i provedbe LRS potrebno je provoditi na godišnjoj razini u svrhu ocjene: prikladnosti odabranih prioriteta i aktivnosti; napretka u ispunjavanju ciljeva; prikladnosti ključnih pokazatelja uspješnosti (indikatora) i izvješćivanja u smislu praćenja i vrednovanja provedbe strategije i akcijskog plana LAG-a; primjerenosti, učinkovitosti, transparentnosti implementacije LRS i aktivnosti LAG-ate kako bi se ocijenila uloga i doprinos pojedinih upravnih i operativnih tijela LAG-a, njihova rada i adekvatnosti određenih načina njihova angažiranja za rad na provedbi strategije (procedure, usklađenost sa zakonskim okvirom, sredstva i dr.). Ukoliko Upravno tijelo, temeljem dostavljenog izvješća o provedbi LRS-a utvrdi kako je došlo do promjene mogućnosti provedbe kako je zadano strategijom, donosi se odluka o revidiranju strategije i njezinoj prilagodbi promijenjenim uvjetima.

Vrednovanje LRS, detaljnije, podrazumijeva primjenu mehanizama interne i eksterne (vanjske) kontrole provedbe i upravljanja LRS, a kako bi se utvrdila razina njezine uspješnosti, odnosno sukladnosti realiziranom provedbom sukladno planiranoj. Sam proces vrednovanja podrazumijeva provjeru zadanih prijelomnih točki definiranih u ovom poglavlju s ciljem izrade izvješća o kvaliteti LRS, njezinom planiranom izvršavanju ili izradi prijedloga i argumenata za njezinu reviziju. Ciljevi vrednovanja LRS su: unapređenje sustava upravljanja LRS; identifikacija novih mogućnosti financiranja kroz LRS; usklađivanje s nacionalnom politikom i Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2014. – 2020.

Vrednovanje provedbe Strategije provodi se na dvije razine: Interno vrednovanje provodi se na razini svake godine kroz pripremu Akcijskog plana i sastavljanje izvješća o radu. Ovom vrstom postupka na provedbenoj razini se prati uspješnost realizacije Strategije kroz identificirane indikatore te se daje osvrt na sam proces provedbe s aspekta LAG-a kao upravljačkog tijela te Vanjsko vrednovanje provodi neovisni stručnjak, minimalno 2x tijekom provedbe LRS

(2018./2019., 2023./2024), koristeći metode: Analize dokumenta LRS, Analize godišnjih izvješća provedbe, Razgovor s korisnicima i lokalnim partnerstvom te Izrada preporuka. Godišnja izvješća o radu i nalazi vanjskog vrednovanja objavljuju se javno na stranicama LAG-a te stranicama uključenih partnera. Potrebno je predvidjeti tematsku sjednicu Skupštine na kojoj će se prezentirati nalazi vrednovanja. Nužno je organizirati informativno-animacijske radionice za dionike LAG-a - ciljne skupine LRS kako bi se prezentirali nalazi provedenog procesa. Za potrebe provedbe vrednovanja potrebno je planirati određene resurse:

Tko je zadužen:	**Praćenje**	**Vrednovanje**
Organizator	Stručna služba (ured) LAG-a	Stručna služba (ured) LAG
Odgovorno tijelo	Upravni odbor/Skupština	Upravni odbor/Skupština/vanjski provoditelj
Sadržaj	Praćenje proračuna Statistika prijave/odobrenja projekata Doprinos projekata ciljevima i pokazateljima LRS Aktivnosti animacije i projekata suradnje Doprinos svih aktivnosti ukupnoj LRS	godišnja izvješća o praćenju – provjera rezultata i učinaka projekata doprinos LRS-a PRR i LEADER-u primjena načela LEADER-a u radu LAG-a
Vrijeme	Konstantno	2 x tijekom trajanja PRR 2014.-2020.
Razdoblje izvješćivanja	Godišnje i po potrebi (ad hoc)	3 godine
Odobravanje	Upravni odbor	Skupština
Svrha izvješća	Priprema godišnjeg Akcijskog plana provedbe LRS Poboljšanje mehanizama isporuke	Uspješnost provedbe Promjene Naučene lekcije za primjenu u budućem razdoblju

7.1. INDIKATORI ZA MJERENJE UČINKA PROVEDBE LRS-a

Krovni pokazatelji očekivanih rezultata (CMES/CMEF) navedeni su na razini ciljeva u LRS dok se u Dodacima 3., 4., 5 i ovdje nalazi cjelokupan pregled detaljnih pokazatelja učinka LRS putem pokazatelja rezultata i izlaznih pokazatelja (pokazatelji isporuka) strateških razvojnih ciljeva, mjera (aktivnosti) s pripadajućim tipovima operacija. **Pokazatelji učinka ukupne LRS** promatraju se u kontekstu njezina doprinosa postizanja ciljeva ZPP-a. Indikatori učinka na postizanje ciljeva ZPP-a (CAP evaluation and monitoring indicators[4] njih 16[5]) koje možemo izdvojiti na mjerljiv način primjenjiv putem ove LRS su sljedeći:

- Porast prihoda iz poljoprivrednog poduzetništva putem sufinanciranih projekata: za 20%
- Povećanje zapošljavanja koje utječe na smanjenje nezaposlenosti: 6 kreiranih ili očuvanih radnih mjesta putem provedbe LRS
- Povećanje BDP-a u ruralnim područjima (*ZPP CME okvir navodi ruralni BDP – u RH nije poznat*): do 2%

4 Uredba (EU) 834/2014 od 22.06.2014, Uredba (EU) 808/2014 od 17.06.2014.

5 http://ec.europa.eu/agriculture/cap-indicators/index_en.htm

Vrednovanje provedbe ukupne LRS putem krovnih indikatora rezultata do kraja programskog i realizacijskog razdoblja (provedba vrednovanja 2024.).

Indikatori (mjerljivi pokazatelji) rezultata/naziv pokazatelja *(result indicators)- CMES/CMEF*									
		Planirana financijska alokacija (%)		Ukupan broj sufinanciranih projekata (min./maks.)		Ukupna ugovorena sredstva (EUR), javni rashodi		Broj kreiranih ili očuvanje postojećih radnih mjesta putem sufinanciranih projekata	
Godina vrednovanja		2018.	2023.	2018.	2023.	2018.	2023.	2018.	2023.
UKUPNO LRS	Ukupno LRS (19.2/19.3/19.4)	22,50 %	100%	13	54/57	195.000,00	866.840,63	0	8
Strateški cilj LRS									
SC 1	Ukupno LRS	22,50 %	55,37 %	13	32	195.000,00	480.000,00	0	2
	19.2	29,53 %	72,68 %	13	32	195.000,00	480.000,00	0	2
SC2	Ukupno LRS	0%	2,36%	0	2/5	0	20.450,00	0	2
	19.2	0%	3,10%	0	2/5	0	20.450,00	0	2
SC 3	Ukupno LRS (19.2/19.3/19.4)	18,46 %	42,27 %	8	10	160.000,00	366.390,63	0	2
	19.2	24,22 %	24,22 %	8	8	160.000,00	160.000,00	0	2
	19.3	0%	100%	0	2	0	33.022,50	0	0
	19.4	52 %	100%	N/A	N/A	90.151,43	173.368,13	2	2

Praćenje provedbe LRS putem pokazatelja isporuka (*output indicators*) za praćenje postizanja pokazatelja rezultata. LEADER pokazatelji (*CAP evaluation and monitoring indicators*[6]) označeni su *.

Prioritet PRR	**FP**	**Naziv pokazatelja**	**Ciljana vrijednost pokazatelja 2018.**	**Ciljana vrijednost pokazatelja 2023.**	**TO LRS**	**TO PRR**	**M LRS**	**M/PM PRR**	**SC LRS**
1	1A	Broj animacijskih aktivnosti prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	0	4	3.2.1	19.3.2	3.2	19.3	3
1	1A	Broj sudionika u animacijskim aktivnostima prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	0	40	3.2.1	19.3.2	3.2	19.3	3

[6] Uredba (EU) 834/2014 od 22.06.2014, Uredba (EU) 808/2014 od 17.06.2014.

1	1A	Broj animacijskih aktivnosti prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	3	8	3.2.2	19.4.1	3.2	19.4	3
1	1A	Broj sudionika u animacijskim aktivnostima prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	30	90	3.2.2	19.4.1	3.2	19.4	3
1	1B *	Broj projekata među teritorijalne suradnje (nacionalna razina) (19.3.- 19.3.1 + 19.3.2)	0	2	3.2.1	19.3.2	3.2	19.3	3
1	1C	Broj organiziranih aktivnosti cjeloživotnog učenja u svrhu osposobljavanja/stjecanja znanja i vještina	1	10	3.2.2	19.4.1	3.2	19.4	3
1	1C *	Broj sudionika u sudionika u programima cjeloživotnog učenja u svrhu osposobljavanja/stjecanja znanja i vještina	20	100	3.2.2	19.4.1	3.2	19.4	3
2	2A *	Broj PG-a koja su dobili potporu za razvoj malih PG	13	32	1.1.4	6.3.1	1.1	6/6.3	1
4	4A *	Rast nepoljoprivrednih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima putem projekata kojima je dodijeljena potpora iz PRR 2014.-2020.	0	2/5	2.1.1	6.4.1	2.1	6/6.4	2
6	6A	Broj radnih mjesta stvorenih u projektima za koje je dodijeljena potpora	0	2	2.1.1	6.4.1	2.1	6/6.4	2
6	6A	Broj animacijskih aktivnosti LAG-a u svrhu promicanja društvene uključenosti, smanjenja siromaštva te jačanja diversifikacije, razvoja malog poduzetništva i kreiranja radnih mjesta	0	3	3.2.1	19.3.2	3.2	19.3	3
6	6A	Broj sudionika animacijskih aktivnosti LAG-a u svrhu promicanja društvene uključenosti, smanjenja siromaštva te jačanja diversifikacije, razvoja malog poduzetništva i kreiranja radnih mjesta	0	60	3.2.1	19.3.2	3.2	19.3	3

6	6A	Broj animacijskih aktivnosti LAG-a u svrhu promicanja društvene uključenosti, smanjenja siromaštva te jačanja diversifikacije, razvoja malog poduzetništva i kreiranja radnih mjesta	3	6	3.2.2	19.4.1	3.2	19.4	3
6	6A	Broj sudionika animacijskih aktivnosti LAG-a u svrhu promicanja društvene uključenosti, smanjenja siromaštva te jačanja diversifikacije, razvoja malog poduzetništva i kreiranja radnih mjesta	30	60	3.2.2	19.4.1	3.2	19.4	3
6	6B	Broj animacijskih aktivnosti usmjerenih poticanju lokalnog razvoja u ruralnim područjima	4	14	3.2.2	19.4.1	3.2	19.4	3
6	6B	Broj sudionika animacijskih aktivnosti usmjerenih poticanju lokalnog razvoja u ruralnim područjima	40	140	3.2.2	19.4.1	3.2	19.4	3
6	6B *	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura	0	40	3.1.1	7.4.1	3.1	7/7.4	3

8. OPIS SPOSOBNOSTI I PROVEDBE LRS-a

8.1. POVIJEST ORGANIZACIJE I DOSADAŠNJIH ISKUSTVA LAG-a U PROVEDBI PROJEKATA nalazi se u Dodatku 14.

8.2. KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS-a

Provedba LRS-a može se pratiti kroz nekoliko međusobno ovisnih radnih paketa u kojem svako tijelo LAG-a ima svoju ulogu. Radni paketi su:

1. Prikupljanje i priprema projekata – obuhvaća aktivnosti pripreme natječaja i poziva za dostavu projektnih prijedloga, a prema dinamici danoj u Akcijskom planu za svaku godinu i u skladu s dinamikom raspisivanja natječaja na nacionalnoj razini u sklopu PRR, u okviru pripreme projekata podrazumijevaju se radionice za potencijalne prijavitelje koje za cilj imaju upoznati korisnike s uvjetima natječaja te procedurama odabira, ugovaranja i odabira projekata;
2. Odabir projekata – podrazumijeva administrativnu i kvalitativnu kontrolu pristiglih projektnih prijedloga, ustrojavanje Ocjenjivačkog odbora za odabir te ocjenjivanje projekata od strane Ocjenjivačkog odbora, izradu rang liste ocijenjenih projekata prema ostvarenim bodovima; odabir projekata od strane Upravnog odbora; dodjela Odluke o odabiru projekata; upućivanje projekta prema APPRRR te izdavanje Odluke o dodjeli sredstava od APPRRR-a;

3. Provedba projekata – pretpostavlja kontrolu provedbe projekata na terenu te sukladnost s nacionalnim propisima vezanim za provedbu projekata koji su financirani kroz Program ruralnog razvoja i LRS LAG-a, suradnja s korisnicima kako bi im se olakšala provedba i objasnile provedbene procedure, upravljanje projektima na razini LAG-a kao pružatelja potpore;
4. Animacijske aktivnosti – odnose se na motiviranje i animiranje lokalne zajednice za uključivanje u aktivnosti LAG-a, ispitivanje stavova o razvojnim prioritetima LAG-a te prikupljanje ideja i prijedloga za daljnje funkcioniranje LAG-a, poticanje na suradnju u radu LAG-a;
5. Aktivnosti suradnje – uključuju pripremu i provedbu projekata među teritorijalne suradnje u tematskim područjima definiranim u strateškim razvojnim ciljevima.

Horizontalni elementi koji su ključni za uspješnu provedbu svakog radnog paketa su administracija i praćenje i evaluacija. Administracija se odnosi na osiguravanje dovoljnog ljudskog kapaciteta za (1) provedbu strategije sukladno definiranim provedbenim okvirom i procedurama te (2) upravljanje projektnim ciklusom projekata koji su predviđeni za financiranje kroz LRS. Određeni ljudski kapaciteti nužni su i za provođenje interne i eksterne evaluacije provedbe LRS sukladno postavljenim procedurama u cilju praćenja učinkovitosti i svrsishodnosti LRS.

8.2.1. LJUDSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU

Lokalna akcijska grupa Sjeverna Bilogora održala je 11. ožujka 2016. godine svoju Izbornu Skupštinu u Velikoj Pisanici. Članovi Skupštine koju čine predstavnici javnog, civilnog i gospodarskog sektora izabrali su novo vodstvo LAG-a – predsjednika i dopredsjednika. Izabrani su članovi Upravnog i Nadzornog odbora. Organigram LAG-a Sjeverna Bilogora prikazan je u nastavku. Popis članova i članica organizacijskih tijela LAG-a prema njihovoj pripadnosti različitim sektorima nalazi se u prilogu Strategije – Dodatak 8.

Trenutna organizacijska struktura postavljena je na način da osigurava potrebne kapacitete za provedbu navedenih radnih paketa. Trenutni kapaciteti dovoljni su za osiguravanje funkcionalnosti i kvalitete pripreme LRS.

Odgovornosti i zadatci pojedinog tijela LAG-a sukladno definiranim radnim paketima za provedbu LRS dani su u nastavku.

Radni paket	Odgovorno tijelo	Područje odgovornosti
Prikupljanje i priprema projektnih prijedloga za vrednovanje	Stručna služba (ured) LAG-a	Priprema dokumentacije za objavu natječaja, organizacija i održavanje info-dana, administriranje Baze projekata sukladno internim pravilnicima
	Upravni odbor	Odobrenje objave natječaja
Odabir projektnih prijedloga	Stručna služba (ured) LAG-a	Zaprimanje projekata, provedba administrativne kontrole, priprema projektnih dosjea za ocjenjivanje projektnih prijedloga Ocjenjivačkom odboru, priprema preliminarne rang liste, upućivanje prema Upravnom odboru, priprema dokumentacije o odabranim projektima i slanje prema APPRRR
	Upravni odbor	Razmatranje i odobravanje projekata prema izrađenoj preliminarnoj Rang listi projekata
	APPRRR	Provjera odabranih projektnih prijedloga LAG-a, izdavanje Odluke o dodjeli sredstava

Provedba projekata	Stručna služba (ured) LAG-a	Organizacija i provedba radionica za krajnje korisnike, praćenje provedbe projekata, stručna pomoć u provedbi projekata
Animacijske aktivnosti	Stručna služba (ured) LAG-a	Organizacija tematskih radionica i info dana LAG-a, intervjui s lokalnim stanovništvom, organizacija konferencija, specijalizirane edukacije za djelatnike LAG-a kako bi podigli svoje kapacitete i prenijeli znanja i iskustva na lokalnu zajednicu, promoviranje suradnje
Aktivnosti suradnje	Stručna služba (ured) LAG-a	Priprema projekata suradnje, provedba projekata suradnje, umrežavanje LAG-a sa strukovnim organizacijama, lokalnim i regionalnim tijelima, drugim LAG-ovima radi prijenosa dobre prakse i primjenu načela razvoja „odozdo prema gore“
	Upravni odbor	Priprema i prihvaćanje projekata suradnje
	APPRRR	Odobravanje projekata suradnje
Administracija	Stručna služba (ured) LAG-a	Priprema Provedbenog i godišnjeg Akcijskog plana provedbe Strategije, priprema izvješća o radu LAG-a, priprema plana rada LAG-a za naredno razdoblje, komunikacija s nacionalnom Agencijom za plaćanja, koordinacija članstva LAG-a u strukovnim udruženjima
	Upravni odbor	Odobravanje plana provedbe LRS, godišnjeg izvješća o radu i plana rada
	Skupština	Potvrđivanje plana provedbe LRS, godišnjeg izvješća o radu i plana rada
	APPRRR	Ocjena i prihvaćanje plana provedbe LRS, isplata potrebnih sredstava, monitoring rada LAG-a sukladno nacionalnoj regulativi
Vrednovanje i praćenje	Stručna služba (ured) LAG-a	Izrada godišnjeg i ad-hoc izvješća o provedbi LRS prema zadanim parametrima (godišnje)
	Upravni odbor	Odobravanje svih izvješća o provedbi LRS
	Skupština	Potvrđivanje godišnjeg izvješća o provedbi LRS
	Vanjski stručnjak	Provedba vanjskog vrednovanja provedbe LRS temeljem zadanih parametara vrednovanja te izrada preporuka za daljnju provedbu

8.2.2. FINANCIJSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS-a I FINANCIRANJE RADA LAG-a

Financijski kapaciteti za provedbu LRS temelje se na korištenju sredstava koja su na raspolaganju LAG-u kroz provedbu podmjera 19.2., 19.3. i 19.4., unutar mjere 19 - Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER-CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice. Dio tekućih troškova za predfinanciranje i neprihvatljive troškove planira se podmiriti kroz redovne prihode (članarine) LAG-a koje su se do kraja 2017. godine procjenjivale na razini do 180.000,00 kuna godišnje, a od početka 2018. godine procjenjuju se do 108.000,00 kuna godišnje. Ovakva struktura financiranja provedbe LRS temelji se na pristupu jednom fondu (EPFRR) kojeg je Republika Hrvatska odabrala kroz Program ruralnog razvoja, a za provedbu projekata pod mjerom LEADER. Troškovi su planirani za provedbu

projekata korisnika, projekata suradnje te tekuće troškove i animaciju. Obzirom da je ciljana vrijednost bespovratnih potpora koje se žele pružiti kroz LRS odobrena na 660.450,00 EUR sukladno odredbama Programa ruralnog razvoja, odobrena vrijednost troškova za animaciju i tekuće troškove (19.4.) iznosi 25% sredstava osiguranih kroz podmjeru 19.2. (173.368,13 EUR), a troškovi pripreme i provedbe suradnje (19.3.) odobreni su na 5% sredstava osiguranih kroz podmjeru 19.2. (33.022,50 EUR). Proračun troškova izrađen je temeljem identifikacije lokalnih potreba sukladno analizi stanja i SWOT analizi te iskazom zainteresiranosti samih korisnika kroz formiranje Baze projekata. Vodilo se računa i o činjenici potreba javnih sredstava iz 19.2 kombiniranih s vlastitim učešćem korisnika iz ciljanih skupina, pri čemu je LAG odlučio kako neće podržavati projekte ukupne vrijednosti veće od 100.000 EUR. U izradi proračuna i potrebnih financijskih kapaciteta vodilo se računa o načelu učinkovitosti dodijeljenih sredstava, svrsishodnosti sredstava te načelu multiplikatora uloženih sredstava. Kod izrade proračuna u obzir su uzeti i identificirani rizici u SWOT analizi (analiza prijetnji) pri čemu je posebna pozornost usmjerena na one mjere i TO za koje Upravljačko tijelo u trenutku pripreme LRS nije izradilo pravilnike za provedbu pojedine mjere, podmjere i tipova operacija. Za takve identificirane TO/mjere u LRS, pri izradi proračuna primijenjeno je pravilo da su one planirane u kasnijem razdoblju provedbe LRS u smanjenom financijskom obujmu u odnosu na ostale mjere/TO. Ovo pravilo utemeljeno je i na nalazima projekata prijavljenih u okviru Baze projekata koja se formirala kroz postupak izrade LRS, a koja je pokazala da za te TO postoji ograničeni interes te su sukladno tome alocirana sredstva. LAG planira dio svojih troškova pokriti i kroz iskorištavanje drugih, alternativnih izvora pred i sufinanciranja putem prijave na otvorene natječaje Zaklade za razvoj civilnog društva, Zadruge za etično financiranje/Etične banke i drugih financijskih institucija, sudjelovanjem u nacionalnim i međunarodnim natječajima i provedbom projekata kroz te fondove, a za što se planira izraditi poseban Akcijski plan provedbe i identifikacije područja djelovanja, a sukladno izrađenoj Osnovnoj analizi u ovoj LRS. Ovi izvori financiranja stoga nisu uključeni u financijski okvir provedbe LRS koji je prikazan u sljedećem poglavlju.

9. FINANCIJSKI PLAN

U prethodnom poglavlju opisani su stručni kapaciteti potrebni za provedbu LRS te je dan okvir potrebnih financijskih sredstava koje je nužno uložiti u ostvarenje zadanih ciljeva i prioriteta razvoja. U ovom poglavlju prikazuju je potrebna sredstva za provedbu pojedinog Cilja, Mjere (aktivnosti) i Tipa operacija u % EUR od ukupnih sredstava koji se očekuju kroz provedbu podmjere LRS sukladne 19.2. Tekući troškovi i animacija te potpora provedbi operacija unutar CLLD strategije (19.4) kao i projekata suradnje (19.3) proračunati na temelju intenziteta potpore za ove aktivnosti navedenih u simulaciji Upravljačkog tijela. Sistematiziran prikaz **financijskog plana i potrebe financijskih sredstava za provedbu odabranih projekata** na razini Cilja, Mjere (aktivnosti) i Tipa operacija nalazi se u tablici:

SC/M/TO, %/EUR	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Ukupno %	Ukupno EUR po podmjerama PRR (1)	Ukupno EUR za LRS
SC1,% *	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	29,53%	43,15%	0,00%	72,68%		
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	195.000,00	285.000,00			480.000,00	480.000,00
M1.1, % *	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	29,53%%	43,15%	0,00%	72,68%		
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	195.000,00	285.000,00	0,00		480.000,00	480.000,00
TO1.1.1 % *	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	29,53%	43,15%	0,00%	72,68%		
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	195.000,00	285.000,00	0,00		480.000,00	480.000,00

SC2,% *	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,10%	3,10%		
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	20.450,00		20.450,00	20.450,00
M2.1, % *	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,10%	3,10%		
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	20.450,00		20.450,00	20.450,00
TO2.1.1,% *	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,10%	3,10%		
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	20.450,00		20.450,00	20.450,00
SC3,% *	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	24,22%	0,00%	0,00%	24,22%		
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	160.000,00	0,00	0,00		160.000,00	160.000,00
M3.1, % *	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	24,22%	0,00%	0,00%	24,22%		
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	160.000,00	0,00	0,00		160.000,00	160.000,00
TO3.1.1,% *	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	24,22%	0,00%	0,00%	24,22%		
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	160.000,00	0,00	0,00		160.000,00	160.000,00
						UKUPNO PODMJERA 19.2			660.450,00	
M3.2		Valorizira se prema zasebnim doprinosima 3.2.1 i 3.2.2 – prikazuju se zasebno								
EUR	0,00	0,00	6.934,73	41.608,35	41.608,35	41.608,35	74.630,35			206.390,63
TO3.2.1,% **	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100%	100% podmjera 19.3	(5% iznosa za podmjeru 19.2)	
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	33.022,50		33.022,50	33.022,50
						UKUPNO PODMJERA 19.3			33.022,50	
TO3.2.2,% ***	0,00%	0,00%	4%	24%	24%	24%	24%	100% podmjera 19.4	(25% iznosa za podmjere 19.2+19.3)	
EUR	0,00	0,00	6.934,73	41.608,35	41.608,35	41.608,35	41.608,35		173.368,13	173.368,13
						UKUPNO PODMJERA 19.4			173.368,13	

* Odnosi se na postotak odobrenih sredstava za podmjeru 19.2

**Za pripremu i provedbu projekata suradnje odobrena je alokacija od 5% sredstava planiranih kroz javne izdatke za provedbu LRS putem 19.2 u razdoblju 2014. – 2020. godine što iznosi ukupno 33.022,50 EUR. Ovdje je prikaz planirane alokacije po godinama za Tip operacije 3.2.1.

** *Za tekuće troškove i animaciju odobrena je ukupna alokacija od 25% sredstava planiranih kroz javne izdatke za provedbu LRS (25% 19.2 + 25% 19.3) u promatranim godinama što iznosi ukupno 173.368,13 EUR za razdoblje 2014. – 2020. godina. Ovdje je prikaz odobrene alokacije po godinama za Tip operacije 3.2.2.

****SC3 je kumulativ iz 19.2, dok se financijski doprinos cilju putem TO 3.2.1 i 3.2.2 valorizira posebno radi drugog izvora javnih sredstava iz podmjera 19.3 i 19.4. U krajnjoj desnoj koloni naveden je ukupan zbroj javnih sredstava na razini ovog cilja.

(1) Podmjere PRR su one koje se odnose na provedbu LRS – 19.2, 19.3 i 19.4

Sistematiziran prikaz **očekivane financijske realizacije** provedbe odabranih projekata na razini Cilja, Mjere (aktivnosti) i Tipa operacija nalazi se u tablici:

SC/M/TO, %/EUR	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Ukupno %	Ukupno EUR po podmjerama PRR (1)	Ukupno EUR za LRS
SC1,% *	0,00%	29,53%	43,15%	0,00%	0,00%	0,00%	72,68%		
EUR	0,00	195.000,00	285.000,00	0,00	0,00	0,00		480.000,00	480.000,00
M1.1, % *	0,00%	29,53%	43,15%	0,00%	0,00%	0,00%	72,68%		
EUR	0,00	195.000,00	285.000,00	0,00	0,00	0,00		480.000,00	480.000,00

TO1.1.1,% *	0,00%	29,53%	43,15%	0,00%	0,00%	0,00%	72,68%		
EUR	0,00	195.000,00	285.000,00	0,00	0,00	0,00		480.000,00	480.000,00
SC2,% *	0,00%	0,00%	0,00%	3,10%	0,00%	0,00%	3,10%		
EUR	0,00	0,00	0,00	20.450,00	0,00	0,00		20.450,00	20.450,00
M2.1, % *	0,00%	0,00%	0,00%	3,10%	0,00%	0,00%	3,10%		
EUR	0,00	0,00	0,00	20.450,00	0,00	0,00		20.450,00	20.450,00
TO2.1.1,% *	0,00%	0,00%	0,00%	3,10%	0,00%	0,00%	3,10%		
EUR	0,00,00	0,00	0,00	20.450,00	0,00	0,00		20.450,00	20.450,00
SC3,% *	0,00%	24,22%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	24,22%		
EUR	0,00	160.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00		160.000,00	160.000,00
M3.1, % *	0,00%	24,22%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	24,22%		
EUR	0,00	160.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00		160.000,00	160.000,00
TO3.1.1,% *	0,00%	0,00%	24,22%	0,00%	0,00%	0,00%	24,22%		
EUR	0,00	0,00	160.000,00	0,00	0,00	0,00		160.000,00	160.000,00
					UKUPNO PODMJERA 19.2			660.450,00	
M3.2	Valorizira se prema zasebnim doprinosima 3.2.1 i 3.2.2 – prikazuju se zasebno								
EUR	41.608,35	27.408,67	20.804,18	37.315,42	26.913,34	10.402,09			206.390,63
TO3.2.1,% **	0,00%	0,00%	0,00%	50,00%	50,00%	0,00%	100% podmjera 19.3	(5% iznosa za podmjeru 19.2)	
EUR	0,00	0,00	0,00	16.511,25	16.511,25	0,00		33.022,50	33.022,50
					UKUPNO PODMJERA 19.3			33.022,50	
TO3.2.2,% ***	24%	12%	12%	12%	6%	6%	100% podmjera 19.4	(25% iznosa za podmjere 19.2+19.3)	
EUR	41.608,35	20.804,17	20.804,18	20.804,17	10.402,09	10.402,09		173.368,13	173.368,13
					UKUPNO PODMJERA 19.4			206.390,63	

* Odnosi se na postotak očekivanih realiziranih sredstava za podmjeru 19.2

**Za pripremu i provedbu projekata suradnje odobrena je alokacija od 5% sredstava realiziranih kroz javne izdatke za provedbu LRS putem 19.2 u razdoblju 2014. – 2020. godine što iznosi ukupno 33.022,50 EUR. Ovdje je prikaz očekivane alokacije po godinama za Tip operacije 3.2.1.

** *Za tekuće troškove i animaciju odobrena je ukupna alokacija od 25% sredstava realiziranih kroz javne izdatke za provedbu LRS (25% 19.2 + 25% 19.3) u promatranim godinama što iznosi ukupno 173.368,13 EUR za razdoblje 2014. – 2020. godina. Ovdje je prikaz očekivane/opravdane alokacije po godinama za Tip operacije 3.2.2.

****SC3 je kumulativ iz 19.2, dok se financijski doprinos cilju putem TO 3.2.1 i 3.2.2 valorizira posebno radi drugog izvora javnih sredstava iz podmjera 19.3 i 19.4. U krajnjoj desnoj koloni naveden je ukupan zbroj javnih sredstava na razini ovog cilja.

(1)Podmjere PRR su one koje se odnose na provedbu LRS – 19.2, 19.3 i 19.4

10. DODACI

Dodatak 1. Popis jedinica lokalne samouprave s pripadajućim naseljima LAG-a Sjeverna Bilogora

Dodatak 2. NATURA 2000 na području LAG-a Sjeverna Bilogora

Dodatak 3. Razrada strateškog razvojnog cilja 1, s pripadajućim mjerama, TO, indikatorima i uvjetima implementacije

Dodatak 4. Razrada strateškog razvojnog cilja 2, s pripadajućim mjerama, TO, indikatorima i uvjetima implementacije
Dodatak 5. Razrada strateškog razvojnog cilja 3, s pripadajućim mjerama, TO, indikatorima i uvjetima implementacije
Dodatak 6. Kriteriji odabira projektnih prijedloga (zahtjeva za potporu) LAG-a Sjeverna Bilogora
Dodatak 7. Popis sudionika u izradi LRS LAG-a Sjeverna Bilogora
Dodatak 8. Struktura partnerstva LAG-a Sjeverna Bilogora
Dodatak 9. Rizici provedbe LRS LAG-a Sjeverna Bilogora
Dodatak 10. Popis kratica
Dodatak 11. Opis uključenosti lokalnih dionika u prvu izmjenu LRS-a
Dodatak 12. Baza projektnih ideja
Dodatak 13. Tablice koje prikazuju opće zemljopisne značajke i položaj područja
Dodatak 14. Povijest organizacije i dosadašnja iskustva LAG-a u provedbi projekata